

Müderislikten Büyükelçiliğe Bir Yakın Çağ Tarihi Uzmanı Ali Muzaffer Göker

Meltem Begüm SAATÇI ATA

Yrd.Doç.Dr., Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
E-mail: melbesa@akdeniz.edu.tr

Geliş Tarihi: 10-01-2016 Kabul Tarihi: 29-04-2016

ÖZ

SAATÇI ATA, Meltem Begüm, **Müderislikten Büyükelçiliğe Bir Yakın Çağ Tarihi Uzmanı Ali Muzaffer Göker**, CTAD, Yıl 12, Sayı 23, (Bahar 2016), s. 213-248.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluşunda ve kurumsallaşmasında görev alanlar, Osmanlı Devletinin son dönemindeki eğitim kurumlarında yetişmiş kişilerdir. Bu kişilerin eğitim aldığı okullar arasında Mülkiye Mektebi ağırlıklı bir yere sahiptir. Yurtdışında, özellikle Fransa'da yüksek tahsil, bu kadro içinde yer alan kişilere yurda döndüklerinde önemli yararlar sağlamıştır. Ali Muzaffer Göker bunlardan birisidir.

Bu makalede Yakın Çağ tarihi profesörü Ali Muzaffer Göker'in hayatı ve kariyeri hakkında bilgi verildikten sonra, eserlerinin tanıtımı yapılmaktadır. Çalışmanın kaynakları, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi arşiv belgeleri, TBMM Zabıt Cerideleri, dönemin gazete haberleri, eğitim ve parlamento tarihiyle ilgili araştırma eserleridir. Makalede, Osmanlı Devleti'nin son döneminde yetişmiş, Milli Mücadele yıllarında bağımsızlık için mücadele eden Ankara hükümetine yakın durmuş, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin kuruluşuyla beraber eğitim kurumlarında öğretim üyesi ve idareci, TBMM'de milletvekili ve Dışişleri Bakanlığında büyükelçi olarak görev almış olan Ali Muzaffer Göker hakkında ayrıntılı bir araştırmanın sonuçları ortaya konmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ali Muzaffer Göker, Yakın Çağ Siyasi Tarihçiliği, Darülfünun, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dekanı, Tokyo, Ottawa, Moskova Türk Büyükelçisi.

ABSTRACT

SAATÇI ATA, Meltem Begüm, **From Professorship To Ambassadorship: Ali Muzaffer Göker, An Expert on Modern History**, CTAD, Volume 12, Issue 23, (Spring 2016), pp. 213-248.

Persons who established the new Turkish state and involved in the institutionalization of the Turkish Republic were the ones who were trained in the late period Ottoman educational institutions. Many of them graduated from the 'Mekteb-i Mülkiye'. High education abroad especially in France, provided some advantages to these persons such as Ali Muzaffer Bey when they returned to the country. In this article, first, the information about the life, education and career of Ali Muzaffer, the professor of modern history, will be given, and then his works will be discussed. This study is based on the information obtained from the archival documents related to the Ottoman and Republican periods; the Official Records of the Turkish Grand National Assembly; the newspaper reports of the period and the research works about the history of education and the Parliament. This article sets out the results of a detailed research about Ali Muzaffer Göker who had been educated during the last period of the Ottoman Empire and took part by the Ankara government struggling for freedom during the War of Turkish Independence and with the establishment of the Turkish Republic, served as professor and administrator in the university; as deputy in the Turkish Grand National Assembly and as an ambassador in the Ministry of Foreign Affairs are set out.

Keywords: Ali Muzaffer Göker, Historiography of modern History, Darülfünun, Dean of the Faculty of Language and History-Geography, Turkish ambassador of Tokyo, Ottawa and Moscow.

Giriş

Mustafa Reşit Paşa'nın başlattığı girişimler sonucunda ancak 1859'da açılan Mekteb-i Mülkiye'nin Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluşunda olduğu gibi, Türkiye'de modern anlamda siyasi tarih yazıcılığı geleneğinin gelişmesinde de önemli yeri vardır. Bu geleneğin oluşmasını sağlayan Mizancı Murat, Abdurrahman Şeref Efendi, Efdalettin Tekiner, Ali Reşad, Yusuf Akçura, Ahmet Ferit Tek, Ali Kemal, Rıfki Salim Burçak gibi pek çok tarihçinin hayatı, eserleri ve tarihçiliği üzerine tezler, makale ve monografiler yayımlanmıştır. Bu isimlerden biri de Yakın Çağ Tarihi müderris muavini olarak başladığı kariyerini milletvekili ve hariciyecisi olarak tamamlayan Ali Muzaffer Göker'dir. Ancak, O'nun hakkında ayrıntılı bir çalışmanın yapılmadığı dikkati çekmektedir.

Bu çalışmada Mekteb-i Mülkiye geleneğinde yetişmiş bir Osmanlı aydını ve Cumhuriyet yönetiminin kurumsallaşmasında hizmetleri geçmiş Ali Muzaffer Göker'in aile hayatı ve öğrenim bilgileri verildikten sonra eserlerinden yola çıkarak tarihçilik anlayışı ortaya konulmaktadır. Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi arşiv belgeleri, TBMM Zabıt Cerideleri, dönemin gazete haberleri, eğitim ve parlamento tarihiyle ilgili araştırma eserleri bu araştırmanın

kaynaklarıdır. Çalışma, kronolojik olarak dört temel bölümden oluşmaktadır. Bunlar sırasıyla; aile ve öğrenim hayatı, Darülfünun'dan Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ne öğretim üyeliği ve dekanlık dönemi, milletvekilliği dönemi, büyükelçilik dönemidir.

Ailesi ve Öğrenim Hayatı

Doğum yeri Dersaadet (İstanbul) olan Ali Muzaffer Bey'in doğum tarihi kaynaklarda farklı ifade edilse de,¹ Darülfünun kayıtlarına² göre 28 Haziran 1888 (R.16 Haziran 1304)'dir. Hayatındaki diğer tarihlerin daha net bilindiği Ali Muzaffer Bey (ölm.10 Haziran 1959), II. Meşrutiyet döneminde yetişmiş, Mekteb-i Mülkiye kökenli bir tarihçi ve devlet adamıdır. Tarih alanında başlayan meslek hayatı idarecilik ve Dışişleri Bakanlığında aldığı görevlerle sonlanmıştır. Babası Ali Şerafettin Bey,³ Umum Jandarma Kumandanlığı Başkâtipliği ve Kalem-i Mahsus Müdürlüğünden emeklidir.⁴ Annesi Naciye hanımdır. Eşi, eski Maliye ve Maarif Nazırlarından, Ayan Meclisi azası Mustafa Nail Beyefendi'nin⁵ büyük kızı Saliha Pakize (1887-1959) hanımdır.⁶

Ali Muzaffer Bey, Kadıköy'de Mecidiye iptidaisinden⁷ sonra Zühtü Paşa Rüşdiyesi ve Mercan İdadisini pekiyi dereceyle tamamlamıştır.⁸ Dönemin

¹ 1887, Bkz. *Kuruluşunun 50. Yılı Dolayısıyla Ankara Hukuk Fakültesi Öğretim Üye ve Yardımcıları Bibliyografyası 1925-1975*, derleyen Oya Fişekçi, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1977, s. 146; 14 Haziran 1888 ve 16 Haziran 1889, Bkz. *Ecole Libre des Sciences Politiques* öğrenci kartında önce 16 Haziran 1889 sonra düzeltme ile 14 Haziran 1888 yazılmıştır; 16 Haziran 1890, Bkz. Ali Çankaya, *Son Asır Türk Tarihinin Önemli Olayları İle Birlikte Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler (Mülkiye Şeref Kitabı)*, 1909 (1325 R)-1923 (1339 R) *Mekteb-i Mülkiye Mezunları*, Cilt 4, Mars Matbaası, Ankara, 1969, s. 1249.

² *Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Maarif Nezâreti (MF), Tedrîsât-ı Âliye Dairesi (ALY.)*, Dosya no 172, Gömlek no 11, Lef 47, 12 S 1341 (M.4 Ekim 1922).

³ Şerafettin Ali Efendi, Bab-ı Vala-yı Seraskeri Dördüncü Şubesi saygın memurlarındandır. Bkz. *BOA, MF, Mektubi Kalemi (MKT)*, 438/5, 28 L Şevval 1316 (M.11 Mart 1899).

⁴ *Milliyet Gazetesi*, 11 Haziran 1959, s. 2, 16 Haziran 1959, s. 2.

⁵ Kendisi de Mekteb-i Mülkiye mezunu olan Mustafa Nail Bey, Ali Muzaffer Bey'in eğitim için yurtdışına gittiği tarihte Maarif Nazırlığı (5 Mayıs 1909-9 Ocak 1910) görevinde idi. Bkz. Mehmet Salih Erkek, "II. Meşrutiyet Dönemi Maarif Nazırları", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, Cilt XXVII Sayı 2, 2013, s. 390-391.

⁶ Tophane-i Amire Mektubcularından Mehmet Emin Efendini oğlu ve aynı zamanda Darülfünun müderrisi olan Mustafa Nail Bey'in (d.1861-İstanbul) büyük kızı Saliha hanım (küçük kızı Havva Saadet), ilk eşi Reşid Paşa zade Ahmet Zeki Bey'in 2 Mart 1924'de vefatından sonra ikinci evliliğini 15 Ağustos 1924'te Ali Muzaffer Bey ile yapmıştır. Bkz. Ali Çankaya, *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler (Mülkiye şeref kitabı)*, cild III (Atıf) *Mekteb-i Fünûn-i Mülkiye, Mekteb-i Mülkiye-i Şâhâne me'zunları, 1860-1908*, Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1969, s. 172-174; *Milliyet Gazetesi*, 09 Temmuz 1959, s. 2, 16 Ağustos 1959, s. 2.

⁷ *BOA, MF, MKT*, 438/5, 28 Şevval 1316 (M.30 Ocak 1899); Bazı kaynaklarda Ali Muzaffer Göker'in öğrenim bilgileri arasında Vefa'da Şemsülmaarif iptidaisinde de okuduğu bilgisi yer

Hariciye Nazırı Ahmet Tefvîk Paşa aracılığıyla Mekteb-i Sultani'ye meccanen kaydolmak istemişse de kayıt dönemi olmaması ve meccani yer olmaması nedenleriyle bu isteği yerine gelmemiştir.⁹ Mekteb-i Mülkiye'nin 312 numaralı öğrencisi Ali Muzaffer Bey, 22 Ağustos 1909'da birincilik¹⁰ ile mezuniyetinden sonra Maarif Nezareti'nin açtığı sınavdaki başarısı nedeniyle, Paris Siyasal İlimler Okulunda (Ecole Libre des Sciences Politiques-ELSP) öğrenimine devam etmiştir.¹¹

ELSP'de Diploması bölümü, 568 numaralı öğrencisi Ali Muzaffer Bey, bu okuldan mezuniyet şartlarından ilk olarak sözlü sınavlar, ikinci olarak bitirme döneminde öğrencilere sunulan tercihlerden bitirme tezi yerine üçüncü şart olan konferans metni hazırlamayı seçmiştir. Konu başlığını *Uluslararası Hukuk* olarak belirlemiştir. Dördüncü şartı olan yabancı dil başarı zorunluluğunu, yine okulun sunduğu seçenekle bölüm dersleriyle ilgili olarak, Fransa Anayasa tarihi hakkında girdiği sınavla yerine getirmiştir. Ali Muzaffer Bey, okul mezuniyeti için gerekli beşinci şartı olan sözlü sunumu "Diploması Tarihi, 1814-1856" konusunda yapmıştır.¹²

Ali Muzaffer Bey'in Paris'e gittiği 1909-1910 döneminde ELSP, yabancı öğrencilerin uyum sağlamalarını kolaylaştırmak için müfredatına özel dersler eklemiştir. 1872'de açılmış olan ELSP'de öğrenim gören Osmanlı öğrenciler arasında Yusuf Akçura'dan¹³ (1876-1935), Ahmet Ferit Tek¹⁴ (1878-1971), Mustafa Suphi¹⁵ (1883-1921), Yahya Kemal Beyatlı¹⁶ (1884-1958) ve Ali Fuad

almaktadır. Bkz. Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi, TBMM-IV.Dönem, 1931-1935, II.Cilt, IV.Dönem Milletvekillerinin Özgeçmişi*, TBMM Vakfı Yayınları, no 12, Türk Parlamento Tarihi Araştırma Grubu, Ankara, 1996, s. 380.

⁸ Çankaya, *a.g.e.*, s. 1249.

⁹ BOA, MF., MKT., 438/5, 28 Şevval 1316 (M.30 Ocak 1899). **Ek-1.**

¹⁰ BOA, MF., ALY., 172/11, Lef 47, 12 S 1341 (M.4 Ekim 1922). **Ek-2.**

¹¹ Çankaya, *a.g.e.*, s. 1249.

¹² ELSP, Haziran 1912 Dönemi Final Sınav Belgesi. ELSP'ye ait tüm belgeler şimdiki adı SciencesPo olan ELSP'de sorumlu arşiv görevlisi Sayın Goulven Le Brech tarafından gönderilmiştir. Katkısından dolayı kendisine teşekkür ederiz. **Ek-3.**

¹³ 1899'da ELSP'ye kaydoldu. Bkz. Nuri Yüce, "Akçura, Yusuf, Türk Siyaset Adamı, Tarihçi ve Yazar", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (TDVİA)*, Cilt 2, 1989, s. 228.

¹⁴ ELSP'ten 1903'te mezun olmuştur. Bkz. Yenal Ünal, "Ahmet Ferit Tek'in Hayatı ve Siyasi Faaliyetleri (7 Mart 1878-25 Kasım 1971)", *Tarih Okulu*, Sayı 1, Sonbahar 2008, s. 22.

¹⁵ Adil Dağıstan, "Milli Mücadele'de Mustafa Suphi Olayı", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt XII, Sayı 34, Mart 1996, <http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-34/milli-mucadelede-mustafa-suphi-olayi>.

¹⁶ 1903'te Paris'e giden Yahya Kemal ELSP'de Albert Sorel'in öğrencisi olmuştur. Bkz. Kazım Yetiş, *Yahya Kemal Beyatlı I Hayatı*, İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul, 2006, s. 135; *Yahya Kemal Beyatlı 1884-1958 Bibliyografyası*, Milli Kütüphane Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2008, s. 11.

Başgil'e¹⁷ (1893-1967) kadar farklı görüşte kişiler bulunmaktaydı. Osmanlı Devletinin yurtdışına yüksek öğrenim amacıyla gönderdiği öğrenciler için öncelikle Fransa'yı tercih etmesi Ali Muzaffer Bey'in de ELSP'ye gitmesinde etkili olmuştur. Diğer yandan Osmanlı'da muhalif görüşlerin kendilerini daha iyi ifade edeceklerini düşündükleri yerin Fransa olması da bu fikirlerle etkileşim halinde olan Ali Muzaffer Bey'in ülkeye dönüşünden sonraki hayatını etkilemiş olmalıdır. Bunu, ileride değinilecek olan Milli Mücadele dönemindeki tutumundan anlamak mümkündür.

Darülfünun'dan Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ne

Anatole Leroy-Beaulieu'nun yöneticiliği döneminde¹⁸ Paris ELSP'nin Diploması¹⁹ şubesinden mezun olarak, 25 Kasım 1912'de²⁰ yurda dönen Ali Muzaffer Bey, Balkan Savaşlarının başladığı günlerde, Darülfünun için müderris ve muallim yetiştirmek amaçlı kullanılan bir kadro olan müderris muavinliğine atanmıştır. Bu atama, 'her ders için Fakülte Meclisince kararlaştırılan lisanlara aşına olmak'²¹ maddesini yerine getirdiği için ve 'yabancı öğretim üyelerinin derslerinde yardımcı olmak ve tercümeyle meşgul olmak üzere lisan bilen uygun müderris muavinlerinin atanması' kararının alındığı üçlü kararnameye²² dayanmaktadır. Ali Muzaffer Bey'in Darülfünun Edebiyat Fakültesi'nde muvazzafen mübaşeret (göreve başlama) tarihi 31 Ocak 1913'tür (R.18 Kanunusani 1328).²³

Müderris muavini olarak göreve başlamasından sonra Darülfünun'un idari işleyişinde etkin görevler yürütmeye başlamış olan Ali Muzaffer Bey, Edebiyat Fakültesinin Muallimler Meclisinde kabul edilerek Darülfünun yönetimine gönderilen, 10 Mayıs 1916 tarihli Darülfünun'un özerk olması konusundaki

¹⁷ A. Selçuk Özçelik, "Başgil, Ali Fuat, Hukukçu, Fikir ve Siyaset Adamı", *TDVİA*, Cilt 5, 1992, s.129.

¹⁸ <http://www.sciencespo.fr/stories/#!/fr/frise/25/succeder-a-boutmy-le-directorat-d-anatole-leroy-beaulieu/>.

¹⁹ Bu okulun özelliklerinden birisi de siyaset bilimine hukuk, tarih, sosyoloji, coğrafya ve ekonomi bilimi ile çoğulcu bir yaklaşım getirmiş olmasıdır. Bkz. <http://www.sciencespo.fr/en/about/history>.

²⁰ Ali Muzaffer Bey'in ELSP'den diploma tarihini gösteren bilgi öğrenci kartından alınmıştır.

²¹ Ali Arslan, *Darülfünun'dan Üniversite'ye*, Bayrak Yayıncılık, İstanbul, 1995, s. 111.

²² *Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, Devre 3, Cilt 1, İctima Senesi 1, Kırkaltıncı İnikad*, 26 Teşrinievvel 1331 (1915) Pazartesi, s. 699; *Takvim-i Vekayi*, 14 Teşrin-i Evvel 1329, s. 3.

²³ *BOA, MF., ALY.*, 172/11, Lef 47, 12 S 1341 (M.4 Ekim 1922); İstanbul Darülfünun Edebiyat Şubesi Tarih bölümünde müderris muavini olarak göreve başlama tarihinin 15 Mart 1913 (R.2 Mart 1329) olarak gösterildiği çalışmalar da mevcuttur. Bkz. Mustafa Selçuk, *İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi (1900-1933)*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi yayınları, Ankara, 2012, s. 117.

mazbatada imzası olanlardandır.²⁴ Ali Muzaffer Bey, fakültenin 1915 tarihli teşkilat programının 1917-1918 ders yılına hazırlanması için oluşturulan Tarih Encümeni'ne seçilmiştir.²⁵ 1917'de Almancanın zorunlu ders olması önerisi karşısında, Osmanlı Devletinin Almanya ile siyasi ilişkilerinden dolayı artan eğilimi kastederek, siyasi konuların eğitim konularına karıştırılmasını eleştirerek İngilizce, Fransızca ve Almancanın akademik anlamda eş tutulması gerektiğini savunmuş ve kararın bu şekilde çıkmasını sağlayanlar arasında olmuştur.²⁶

Birinci Dünya Savaşı sonrası Osmanlı Devletinin geleceğini ilgilendiren Paris'teki barış görüşmeleri devam ederken, Darülfünun'da tüm müderrislerin görüşü alınarak hazırlanan ve 19 Mart 1919'da kamuoyuna duyurulan, İstanbul'un Türkiye'de kalması istenen Darülfünun Muhtırası'nın hazırlanmasında²⁷ Ali Muzaffer Bey de yer almıştır.²⁸

Bundan sonraki gelişmelerde Ali Muzaffer Bey için Darülfünun döneminin 1919'da kesintiye uğradığı görülmektedir. 22 Mart 1919'da dönemin Osmanlı Maarif Nazırı Ali Kemal²⁹ imzasıyla alınan karara dayanarak Fakülte kadrosundan çıkarılanlar arasında Ali Muzaffer Bey de bulunmaktaydı.³⁰ Darülfünun Talimatnamesinde hocaların görevden alınma nedenlerini açıklayan maddeler³¹ arasında Ali Muzaffer Bey'in durumuna en uygun olan üçüncü madde olmalıdır. Ali Muzaffer Bey'in, işgal döneminde işgal karşıtı bir duruş sergilemesi, Osmanlı Maarif Nezareti'nce mesleğin şeref ve haysiyetine aykırı harekette bulunma olarak değerlendirilmiş olmalıdır. Çünkü üç yıl kadar sonra,

²⁴ Bu girişimden ancak 1919'da sonuç alınabilmiştir. Bkz. Arslan, *Darülfünun'dan...*, s. 65.

²⁵ Selçuk, *a.g.e.*, s. 173.

²⁶ Selçuk, *a.g.e.*, s. 196.

²⁷ Ali İhsan Gencer, "Ali Arslan", *İstanbul Dârülfünânı Edebiyat Fakültesi Tarihçesi ve İlk Meclis Zabıtları*, Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 2004, s.32.

²⁸ Paris Barış Konferansı döneminde Darülfünun'da Hukuk Fakültesi'nin teklifi üzerine her fakülteden iki temsilcinin katılımı ile oluşacak komisyon tarafından hazırlanacak bir beyannamenin yayınlanması düşünülmüştü. Meclis Reisi Ali Ekrem Bey'in önerisi, İtilaf Kuvvetleri ile irtibata geçerek murahhaslar göndermekti. Ancak aralarında Ali Muzaffer Bey'in de bulunduğu bazı müderrisler böyle bir girişimin ancak hükümetin izni ile olabileceği ve şimdiye kadar yapılanlardan bir sonuç alınmadığı için bu fikre karşı çıkmışlardı. Bkz. Selçuk, *a.g.e.*, s. 320-321.

²⁹ Ali Birinci, "Türkiye'de Siyasi Tarih'in Tarihi İsimler ve Eserler", *Prof. Dr. Fabir Armaoğlu'na Armağan*, editör Ersin Embel, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2008, s. 7; Emre Dölen, *Türkiye Üniversite Tarihi 1 Osmanlı Döneminde Darülfünunu 1863-1922*, İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul, 2009, s. 578.

³⁰ Selçuk, *a.g.e.*, s. 265, 267.

³¹ Bu gerekçeler şöyle sıralanmıştır: 1.İstifa etme; 2.Derslere ve Fakülte Meclisine tekraren gelmeme; 3.Mesleğin şeref ve haysiyetine aykırı harekette bulunma; 4.İlmi ehliyetsizlik. Bkz. Arslan, *Darülfünun'dan...*, s. 113.

işgal karşısı Ankara hükümeti Türk İstiklal Harbini kazandığında,³² Ali Muzaffer Bey'in Darülfünun kadrosuna tekrar alındığı görülecektir. Ali Muzaffer Bey'in Cumhuriyet döneminde aldığı görevler de dikkate alındığında bu durumda bu tavrının etkisinin olduğu düşünülebilir.

1919 sonrası Ali Muzaffer Bey'in ne yaptığına dair net bilgiye ulaşamamıştır. Ancak, Darülfünun müderris, muallim ve müderris muavinlerinin, hariçte resmi ve hususi bir vazife üzerine alamayacakları, bunun istisnasının müderrislik şeref ve haysiyetine engel olmamak kaydıyla Meclis-i Müderrisin ve Divan kararına bağlı olması³³ kuralından dolayı, Ali Muzaffer Bey'in Ticaret Mekteb-i Âlisi'nde iktisat, Galatasaray Sultanisi ve Erkan-ı Harbiye Mektebinde siyasi tarih derslerini yürütmesinin³⁴ bu döneme denk geldiği düşünülebilir.

İkinci Darülfünun Dönemi

Ali Muzaffer Bey için Darülfünun döneminin yeniden başlaması, 12 Nisan 1922'de Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin düzenlediği gösterilerle şekillenmeye başlamıştır. Milli Mücadele aleyhine tavır sergileyen ve Türkleri küçük gören ifadeler kullanan bazı hocaların protesto edildiği olaylar, Darülfünun'un 25 Nisan 1922'de Maarif Nezareti tarafından kapatılmasına neden olmuştur. 2 Haziran 1922'de tekrar açılan fakültede³⁵ Darülfünun Divanı ve Maarif Nezareti kararıyla fakülteden uzaklaştırılanlar arasında Ali Kemal Bey de bulunmaktaydı. Ali Kemal Bey, 1919'da Ali Muzaffer Bey'in görevden alınmasında Maarif Nazırı olarak yetkili kişi iken, 1922'de Darülfünun'da yürütmekte olduğu dersi üç yıl önce görevden aldığı Ali Muzaffer Bey'e verilen kişi olmuştur.³⁶ Böylece, Temmuz 1922'ye kadar Ali Kemal Bey tarafından verilen Avrupa ve Devlet-i Osmaniye Münâsebâtı Tarihi dersi,³⁷ 19 Eylül 1922'de Fakülte Meclisince alınan

³² Darülfünun Edebiyat Fakültesi Meclis-i Müderrisin'de 19 Eylül 1922'de Mustafa Kemal'e Fahri Müderrislik unvanı verilmesinin kabul edilmesi bu değişimin en bariz örneğidir. Bkz. Ali Arslan, "Mustafa Kemal Atatürk'e İstanbul Darülfünunun Edebiyat Fakültesi Tarafından Fahri Müderrislik Unvanı Verilmesi", *İstanbul Üniversitesi Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, Sayı 5, 2004, s. 15.

³³ Reis-i Cumhur imzası ile Darülfünun müderris, muallim ve müderris muavinlerinin hariçte resmi ve hususi bir vazife deruhde edemeyecekleri, bunun istisnası müderrislik şeref ve haysiyetine engel olmamak kaydıyla Meclis-i Müderrisin ve Divan kararına bağlı olması kararlaştırılmıştır. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon kodu 30-18-1-1, Yer no 11-47-2.

³⁴ Çoker, *a.g.e.*, s. 380.

³⁵ Gencer ve Arslan, *a.g.e.*, s. 32.

³⁶ Selçuk, *a.g.e.*, s. 276-277.

³⁷ M. Taner Tarhan, Ömer Faruk Akün, "Edebiyat Fakültesi", *TDVİA*, Cilt 10, İstanbul, 1994, s. 401.

kararın 9 Ekim 1922’de onaylanmasıyla yeniden kadroya alınan Ali Muzaffer Bey tarafından yürütülmeye başlanmıştır.³⁸

Darülfünun’da tekrar kadroya alınmasından kısa süre sonra Aralık 1922’de, daha önce İttihatçı olmaları sebebiyle görevlerine son verilmiş olan müderrislerin geri alınmasına yönelik girişimde Ali Muzaffer Bey’in etkin olduğu görülmüştür. Öğretim üyelerinin genel eğilimini de yansıtan bu teklifle dört öğretim üyesi için kürsü ihdas edilmek suretiyle adaylıkları kabul edilmiş ve tekrar kadroya alınmaları yönündeki mevzuat yerine getirilmiştir.³⁹ Üç yıl kadar kadro dışı kalan Ali Muzaffer Bey’in Darülfünun’a tekrar kabulü, gelecekte alacağı görevlerin de habercisi niteliğinde olmuştur.

Cumhuriyet Döneminde Muallim Ali Muzaffer Bey

Ali Muzaffer Bey, 1923’de Darülfünun Edebiyat Şubesi Tarih Zümresi muallimliği görevini sürdürürken, aynı zamanda Hilal-i Ahmer Cemiyeti’nin Üsera Şubesinin⁴⁰ müdür vekilliği görevini de üstlenmiştir.⁴¹ Bu görevleri döneminde 11 Nisan 1923’te (R.11 Nisan 1339) Sivil ve Harb Üserasının mübadelesi için Atina’da toplanacak olan beynelmilel komisyona katılması ve tahsisatının verilmesi konusunda TBMM İcra Vekilleri Heyeti Reisi imzasıyla karar verilmiştir.⁴²

³⁸ Selçuk, *a.g.e.*, s. 277. Adı geçen kürsünün Ali Reşat Bey tarafından idare edilmesi kararlaştırılmış olsa da Ali Reşat Bey’in memuriyeti dolayısıyla iki dersten fazla ders üstlenmesi kanunen mümkün olmadığı için Ali Muzaffer Bey’in ders muallimi olması sağlanmıştır. Bkz. Selçuk, *a.g.e.*, s. 374. Bu atamadan sonra Ali Muzaffer Bey’in 22 Ocak 1924’te resmi yazı ile bu dersi layıkıyla yapabilmek amacıyla Hazine-i Evrak’da çalışma izni talep ettiği görülmektedir. Bkz.BCA,30-10-0-0/16-91-19. 1921-1960 yılları arasında Başbakanlık Osmanlı Arşivi araştırmacı listesi ve araştırma konularına dair listeden de anlaşıldığı üzere Ali Muzaffer Bey araştırma konularında Başbakanlık Osmanlı Arşivinde üç farklı zamanda çalışma izni talep etmiştir. Bu taleplerde çalışma konuları, Türkiye-Avrupa münasebat-ı siyasiyesi; Muhtelif; 1839-1874 senelerindeki olaylar olarak bildirilmiştir. Bkz.http://sinanculuk.blogspot.com.tr/2012/08/basbakanlik-osmanli-arsivi-arastirmaci_29.html. Ulaşılan web adresindeki araştırma konuları Ali Muzaffer Bey’in çalışma alanı ile uyumlu olsa da çalışma tarihleri konusunda farklılıklar var. Örneğin BCA,30-10-0-0/16-91-19 kayıt numaralı belgede olduğu gibi, birinci konu başlığı 1921 değil 1924 olmalıdır.

³⁹ Öğretim üyeleri ve dersleri şunlardır: Ziya Gökalp, Tarih ve Felsefe-yi Edyan; Ağaoğlu Ahmed, İslam Tarihi; Hamdullah Suphi, Türk Sanayi-i Nefise Tarihi; Yusuf Akçura, Kur’un-ı Cedide Tarihi. Bkz. Selçuk, *a.g.e.*, s. 403.

⁴⁰ Benzer şekilde 1913-1915 yılları arasında Darülfünun’da Asr-ı Hazır Tarihi muallimliği yapmış olan Yusuf Akçura’nın 1917-1919 yılları arasında Hilal-i Ahmer Cemiyeti Rusya Üserası Murahhası olarak görev yaptığı bilinmektedir. Bkz. Birinci, *agm.*, s. 22. Her ikisinin de Darülfünun’da görevli olması, Asr-ı Hazır Tarihi muallimliği yapmış olmaları, yabancı dil biliyor olmaları benzer görevlerde bulunmalarında etken olmuştur.

⁴¹ Selçuk, *a.g.e.*, s. 387.

⁴² BCA,30-10-0-0/55-363-3, BOA, *Hariciye Nezareti (HR)*, *İstanbul Murahbashiği (İM)*, 16/67, Tarih 11/1923.

Fakültenin öğretim üyesi kadrosunun güçlendirilmesi kapsamında girişimlerde bulunmuş olan Ali Muzaffer Bey, 1923'te yabancı öğretim üyelerinin gelmesi konusunda gündem oluşmasına rağmen bu işin gerçekleşmemiş olmasından dolayı Darülfünun Edebiyat Fakültesi Meclisinin 25 Eylül 1924 tarihli toplantısında bu konuyu dile getirmiştir. Bunun üzerine Meclis yabancı müderrislerin durumunun Vekâlet'ten sorulmasına karar vermiştir.⁴³ Fakat Darülfünun'da yabancı öğretim üyelerinin çalışmasına imkân, ancak 1925'te Hamdullah Suphi Tanrıöver'in Vekâleti döneminde tanınmıştır.⁴⁴

1924-1925 ders yılı için hazırlanan Darülfünun Talebe Rehberi'nden Ali Muzaffer Bey'in Tarih bölümünde müderrisliğe yükseldiği görülmektedir.⁴⁵ Ali Muzaffer Bey'in Darülfünun'da müderris olabilmek için gereken iki temel şarttan⁴⁶ hangisini yerine getirdiği açıklanmamıştır. Ancak bu yükselme, ilmi şahsiyetini ispat edecek önemli eser meydana getirme konusundan ziyade,⁴⁷ Darülfünun'daki başarılı hizmetinden dolayı olmalıdır. Çünkü Ali Muzaffer Bey'in eserlerinin Cumhuriyet döneminde yayınlanmış olduğu görülmektedir. İkinci madde için gerekli olan 10 yıl konusunda ise 1919'daki kadro dışı kalma durumunun göz önüne alınmadığı veya bu durumun telafisi olarak kabul edildiği düşünülebilir.

21 Nisan 1924'te İstanbul Darülfünun Talimatnamesi yürürlüğe girdiğinde, mevcut Fakülte Reisi Köprülüzade Fuad Bey (1890-1966), 23 Kasım 1924'te yeni talimatname gereği reislik seçiminin yenilenmesi gerektiği görüşünde olduğunu belirtmiş ve reislikten istifa etmiştir. Bu görüş benimsenmek istenmese de Fuad Bey'in ısrarı üzerine Mehmed İzzet (1891-1930) ve Ali Muzaffer Bey'lerin teklifiyle Fuad Bey oy çokluğuyla üç sene için reis olarak seçilmiştir.⁴⁸

Fakülte öğretim üyesi kadrosunun güçlendirilmesi amacıyla 13 Ekim 1924'te aralarında Ali Muzaffer'in de bulunduğu Tarih Zümresi, Türk Tarih Kürsüsü için eski müderrislerden Ahmed Hikmet Bey'i teklif etmiştir. Ancak, Fakülte Reisi Köprülüzade Fuad Bey'in, istenilen niteliklere sahip bir şahsın

⁴³ Selçuk, *a.g.e.*, s. 419.

⁴⁴ Gencer ve Arslan, *a.g.e.*, s. 38.

⁴⁵ II. Meşrutiyet döneminde Fakülte kadrosunda önce müderris muavini ve daha sonra muallim olan bazı öğretim üyelerinin 1919 Nizamnamesine göre artık müderris olmaları gerekmektedir. Bkz. Selçuk, *a.g.e.*, s. 406.

⁴⁶ Bu şartlar şunlardır: 1.İlmi şahsiyetini ispat eden önemli eserler meydana getirmek ve 2.Darülfünun muallimliğinde en az 10 yıl başarılı bir şekilde hizmette bulunmak. Bkz. Arslan, *Darülfünun'dan...*, s. 106.

⁴⁷ BOA,MF., ALY., 172/11, Lef 47, 12 S 1341 (M.4 Ekim 1922). **Bkz. Ek-2.**

⁴⁸ Selçuk, *a.g.e.*, s. 395.

bulunmadığı görüşünü savunması nedeniyle, kürsünün boş kalması ekseriyetle kabul edilmiştir.⁴⁹

Ali Muzaffer Bey, 9 Mayıs 1925 tarihli fakülte meclisi toplantısında alınan karar gereği⁵⁰ 1 reis, 5 tabi aza ve 10 müntahab azadan oluşan Darülfünun Divanı müntahab azası olduğu⁵¹ bu dönemde, Fakülte kadrosunun güçlendirilmesi için 21 Mart 1926 tarihli ve Reis-i Cumhur imzalı kararnameyle İstanbul Darülfünun Edebiyat Fakültesine Vesaik-i Tarihiye-yi Tasnif Heyeti için kadro tanzim edilmiştir.⁵²

1926-1927 ders yılında 'Tarih Zümresi'nin Birinci Devresinde Asr-ı Hazır, İhtisas Devresinde ise Avrupa ve Türkiye Münâsebâtı Tarihi derslerini yürütmekte olan Ali Muzaffer Bey'in, 11 Ekim 1927'de Meclis-i Müderrisin toplantısında aza olarak devam etmesi kararlaştırılmıştır.⁵³

Ali Muzaffer Bey, Fakülte İdari işleyişi dışında Cumhuriyet döneminde bilimsel çalışmalarla ilgili olarak uluslararası toplantılara katılmaya başlamıştır. Örneğin Darülfünun Divanı tarafından verilen karar gereği, tahsisat yokluğundan dolayı davet edilmiş olunan ve 11-16 Nisan 1927 tarihleri arasında Belgrad'da Yugoslavya hükümdarının himayesinde toplanacak olan 'Beynelmilel İkinci Bizans Hakkında Tedkikat' kongresine katılamamış olsa da, ilkbaharda Varşova'da yapılacak olan 'Tarih' kongresine katılmasına karar verilmiştir.⁵⁴

7 Haziran 1928 tarihli Darülfünun Emni imzalı Maarif Vekâletine gönderilen yazıda 14 Ağustos 1928'de Norveç'in Oslo kentinde yapılacak olan Beynelmilel Ulum-u Tarihiye Kongresi'ne masrafı Darülfünun bütçesinden verilmek üzere ve dönüşünde Vekâlete rapor hazırlamak üzere Darülfünun Edebiyat Fakültesi müderrisi Ali Muzaffer Bey'in katılmasının uygun görüldüğü anlaşılmaktadır.⁵⁵

Ali Muzaffer Bey, 1926'da uygulanmaya başlanan Maarif Eminliği uygulanmasında da etkin görev almıştır. 1 Ocak 1929'da İstanbul ve Trakya Bölgesi Maarif Eminliğine atanan Ali Muzaffer Bey,⁵⁶ 29 Haziran 1931 tarihi

⁴⁹ Selçuk, *a.g.e.*, s. 415.

⁵⁰ Selçuk, *a.g.e.*, s. 399.

⁵¹ Mehmet Ali Aynî, *Darülfünun Tarihi*, yayına hazırlayan Aykut Kazancıgil, Kitabevi, İstanbul, 2007, s. 75.

⁵² BCA, 30-18-1-1/21-70-13.

⁵³ Selçuk, *a.g.e.*, s. 399, 430-432.

⁵⁴ BCA, 180-9-0-0/9-54-20.

⁵⁵ BCA, 180-9-0-0/9-54-28.

⁵⁶ Çoker, *a.g.e.*, s. 381; TBMM *Albümü*, 1920-2010, 1.Cilt 1920-1950, editörler Sema Yıldırım, Behçet Kemal Zeynel, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, no 1, Ankara, 2010, s. 211.

itibariyle Maarif Eminliği uygulamasına son verildiği⁵⁷ için 2 Temmuz 1931'den itibaren Darülfünun'da müderrisliğe devam etmiştir.⁵⁸

Maarif Eminliği devam ederken ülkede yaşanan gelişmeleri yakından takip eden Ali Muzaffer Bey, 23 Aralık 1930'da Menemen'de Mustafa Fehmi Kubilay'ın şehit edilmesi nedeniyle 31 Aralık 1930'da Darülfünun Meydanında düzenlenen mitingde, Darülfünun Emmini Muzaffer Raşit (Sevig) Bey ve Müderris Muslihiddin Âdil (Taylan) Bey'den sonra bir konuşma yapmıştır.⁵⁹

Ali Muzaffer Beyin Darülfünun Edebiyat Fakültesi Türkiye, Avrupa Münasebatı Tarihi müderrisliğinden, aynı fakültenin Asr-ı Hâzır Tarihi müderrisliğine geçişi⁶⁰ döneminde, Darülfünun Edebiyat Fakültesi Yakın Çağ Tarihi Kürsüsünde⁶¹ Hamit Bey⁶² de bulunmaktaydı. Ali Muzaffer Bey'in bu kadro değişikliği, bu görevi yürüten müderris Behçet Bey'in, ⁶³ Maraş mebusluğuna seçilmiş olmasıyla boşalan kadro nedeniyle gerçekleşmiştir. Ali Muzaffer Beyin 70 lira muhassan maaşla naklen tayini, Maarif Vekâleti'nin 28 Aralık 1929 tarihli tezkeresine dayanarak 2 Ocak 1930 tarihli kararnameyle yapılmıştır.⁶⁴

Darülfünun Edebiyat Fakültesi Reisliği ve Türk Tarih Kurumu (TTK) Genel Sekreterliği

Reislik müddeti 6 Haziran 1931'de bitecek olan Darülfünun Edebiyat Fakültesi Reisi ve Türk Edebiyatı Tarihi müderrisi Fuad (Köprülü) Bey'in,⁶⁵ hakkında Divan'da dile getirilen iddiaların haksızlığını gerekçe göstererek adaylıktan çekilmesiyle, Darülfünun talimatnamesinin 28. maddesi gereği 4 Ağustos 1931 tarihli toplantıda reis seçimi yapılmıştır.⁶⁶ Darülfünun Fakülte

⁵⁷ *Resmî Gazete*, 2 Temmuz 1931 (7 Teşrinievvel 1336), Sayı 1838, s. 1.

⁵⁸ Çoker, *a.g.e.*, s. 381.

⁵⁹ <https://www.tarihtarih.com/?Syf=26&Syz=354192>.

⁶⁰ Aynî, *a.g.e.*, s. 81.

⁶¹ Ali Fuat Örenç, "Üniversite Tarih Eğitiminde İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yakınçağ Tarihi Kürsüsü/Anabilim Dalı'nın Yeri", *İstanbul Üniversitesi Tarih Araştırma Merkezi Cumhuriyetin 80. Yılında Üniversitelerde Tarih Öğrenimi, Araştırmaları ve Yayınları Semineri, Bildiriler, 16-17 Aralık 2003*, Globus Dünya Basınevi, İstanbul, 2004, s. 151.

⁶² 1-1-1341 (1 Mart 1925) tarihli üçlü kararname ile Darülfünun muallimi (aynı zamanda Mekteb-i Mülkiye mezunlarından) olan Hamit Bey (Ord.Prof. Ahmet Hamit Ongunsu), Kurun-u Cedide'de tarih muallimliğine tayin edilmiştir. BCA, 30-11-1-0/10-1-8.

⁶³ III. dönem ara seçimlerinde meclise giren Yusuf Behçet Gücer (1890-1952), İstanbul bölgesi Maarif Eminliği yanı sıra Darülfünun'da görev yapmış, Fransa'da eğitim almış bir müderristir. Bkz. *TBMM Albümü...*, s. 164.

⁶⁴ *BCA*, 30-11-1-0/53-1-7.

⁶⁵ *BCA*, 30-11-1-0/64-21-12.

⁶⁶ Selçuk, *a.g.e.*, s. 397.

Reisliği seçimi, adayın öğretim üyelerinin üçte iki çoğunluğunu sağlaması kuralına bağlıydı. Ancak üçte iki çoğunluk sağlanamadığı takdirde en fazla oy alan iki aday, Fakülte Meclisi tarafından Darülfünun Divanına bildirilir ve Divan bunlardan birisini tercih ederek Maarif Vekâletine önerirdi.⁶⁷ 4 Ağustos 1931’de toplanan Edebiyat Fakültesi Müderrisler Meclisince 12 oy ile seçilen ve 5 Ağustos 1931 tarihli toplantısında seçimi onaylanan Edebiyat Fakültesi Asr-ı Hâzır Tarihi müderrisi Ali Muzaffer Bey’in Fakülte Reisi tayini üçlü kararnameyle 27 Ağustos 1931’de gerçekleşmiştir.⁶⁸

Darülfünun Fakülte Reisliği devam ederken TTK üyesi (üye no 22) olan Profesör Ali Muzaffer Bey, Ocak 1932’de TTK Genel Sekreteri sıfatıyla Paris’te toplanan İkinci Beynelmîlel Tarih Tedrisatı Kongresine katılmıştır.⁶⁹ Kongrede TTK tarafından hazırlanan liseler için tarih kitaplarının, milletleri birbiri aleyhine tahrik eden düşmanca fikir ve mevzuları içermediği konusunda açıklama yapmış ve diğer memleketlerdeki okul kitaplarından da bu gibi cümlelerin çıkarılmasını temenni etmiştir.⁷⁰ Aynı konu 14 Nisan 1938 tarihinde İstanbul’da toplanmış olan Balkan Antantı üçüncü Matbuat Konferansı Siyasi Komisyonu tarafından tanzim olunup TTK’ya gönderilen raporda da gündeme gelmiştir. Ali Muzaffer Bey, TTK Genel Sekreteri olarak ‘bu cihet öteden beri gayemizdir’ ifadesiyle mekteplerdeki tarih kitaplarının Balkan milletleri hakkında husumet hislerini tahrik etmeyecek şekilde düzenlenmesi önerisinin, Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarafından öteden beri yerine getirildiğini ifade etmiştir.⁷¹

Ali Muzaffer Bey’in, Darülfünun Fakülte Reisi olarak yaptığı son işlerden birisi, 29 Ağustos 1932 tarihli Meclis toplantısında, son müderris muavinliği sınavında Coğrafya Zümresi jüri üyeliği olmuştur.⁷²

Darülfünun Edebiyat Fakültesi Reisliği döneminde yaşadığı sorunlardan birisi Türkiye Büyük Millet Meclisine taşınmış ve dönemin gazetelerine yansımıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisinde 27 Mart 1933 tarihli oturumda Manisa milletvekili Refik Şevket Bey (Mehmet Refik İnce, 1884-1955), Maarif Vekâletinden, Edebiyat Fakültesi öğrencileri tarafından Tokatlıyan’da müderrislere verilen çay ziyafetinde, eski Türkiyat Enstitüsü asistanı Nihal Bey (Atsız)⁷³ ile Muzaffer Bey arasında çıkan olayla ilgili bilgi verilmesini istemiştir.⁷⁴

⁶⁷ Arslan, *Darülfünun’dan...*, s. 95.

⁶⁸ *BCA*, 30-11-1-0/ 64-21-12.

⁶⁹ *Cumhuriyet Gazetesi*, 26 Ocak 1932, s. 2.

⁷⁰ *Cumhuriyet Halk Partisi On Beşinci Yıl Kitabı*, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul, 1938, s. 575.

⁷¹ Türk Tarih Kurumu Genel Sekreteri Muzaffer Göker imzalı ve Kültür Bakanlığı’na yazılmış olan bu belgeyi paylaşan Sayın Ömer Özcan’a teşekkür ederiz. Bkz. **EK-4**.

⁷² Selçuk, *a.g.e.*, s. 411.

⁷³ *Cumhuriyet Gazetesi*, 21 Mart 1933, s. 1, 6.

Ali Muzaffer Bey'in Darülfünun'da Fakülte Reisi olarak yaptığı son işlerden birisi de Ahmed Hamit Bey'in (Ongunsu)⁷⁵ 1933'te Maarif Vekâleti tarafından Umum Müfettişliğine tayin edilmesinden dolayı Edebiyat Fakültesi kadrosundan ayrılışı ile ilgili duygularını içeren notu Fakülte Meclis üyeleriyle paylaşmak olmuştur.⁷⁶ TTK'nın tarih alanındaki çalışmalarına destek vermiş olan Ali Muzaffer Bey'in⁷⁷ Darülfünun dekanlık dönemi⁷⁸ Üniversite Reformu ile 31 Temmuz 1933'te sona ermiştir.

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dekanlığı Dönemi

Ali Muzaffer Bey'in daha Milli Mücadele döneminde başlamış olan Ankara hükümeti taraftarı tutumunun, Darülfünun'un kapatılmasıyla kendisi için yeni bir dönemin başlamasında da etkisi olmuştur. Yeni kurulan devletin yeni kurulan fakültelerinde görev alan Ali Muzaffer Bey, ilk olarak 1934'te Ankara Hukuk Fakültesinde Siyasî Tarih profesörü olmuş ve 1941 yılına kadar bu görevini sürdürmüştür.⁷⁹

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi (DTCF) dekanlık görevini sürdürürken aynı zamanda Yeni Çağ tarihi dersini⁸⁰ yürüten Ali Muzaffer Bey'in üstlendiği görevlerden birisi de, o zamanki adıyla Türk Tarihini Araştırma Kurumu adına Genel Sekreter olarak, *Osmanlıcadan Türkçeye Karşılıklar Kılavuzu* çalışmaları olmuştur. Türk Dilini Araştırma Kurumu'nun başlattığı bu çalışma, 19 Aralık 1934'te Ulus Basım Evinde başlamış ve 25 Mart 1935'ten 4 Mayıs 1935'e kadar devam eden liste yayınlama işi 9 Mayıs 1935'te *Ulus* gazetesinde son halini almıştır.⁸¹ Hem Türk Tarihini Araştırma Kurumu Genel Sekreteri olması hem de tarih çalışmalarında dile verdiği önemden dolayı bu çalışma Ali Muzaffer Göker için önemli olmuştur. Göker'in bu tür çalışmalara katılmasında, Cumhuriyet dönemi kültür hayatına dair konuların da görüşüldüğü Atatürk'ün

⁷⁴ TBMM Zabıt Ceridesi (ZC), Devre IV, Cild 13, İçtima 2, Otuz Dördüncü İnikad, 27-III-1933 Perşembe, s.55.

⁷⁵ 1924'ten beri Kurûn-u Cedide Tarihi kürsüsü muallimi. Bkz. Selçuk, *a.g.e.*, s. 414.

⁷⁶ Selçuk, *a.g.e.*, s. 414.

⁷⁷ Selçuk, *a.g.e.*, s.451.

⁷⁸ Ali Muzaffer Bey'in görev süresi 4 Ağustos 1931'de seçilip ve 27 Ağustos 1931'de üçlü kararnamesinin çıkmasıyla başlamış ancak daha üç yıl dolmadan görevi sona ermiştir. Bkz. Selçuk, *a.g.e.*, s. 492

⁷⁹ *Kuruluşunun...*, s. 146.

⁸⁰ Halil İnalçık, Muzaffer Göker'in derslerini başlıca Émile Bourgeois'in *Histoire Moderne* adlı kitabının çevirisini yaparak işlediği bilgisini vermektedir. Bkz. Emine Çaykara (söyleşi) *Tarihçilerin Kutbu Halil İnalçık Kitabı*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2015, s. 72.

⁸¹ "Osmanlıcadan Türkçeye Karşılıklar Kılavuzu Çalışmaları, İkinci Türk Dil Kurultayı, 18-23 Ağustos 1934", *Türk Dili Tetkik Cemiyeti Bülteni*, Sayı 12, Haziran 1935, s. 13.

Çankaya'daki akşam yemeklerine katılanlar arasında olması⁸² da etkili olmuş olmalıdır. Zira dönemin kültür alanındaki çalışmalarına baktığımızda, bu sofrada tartışılan konuların o dönem hayata geçirilen işler olduğu görülmüştür.

23 Mayıs 1935'te Ankara DT'CF'nin kurulmasına dair Maarif Vekâletince hazırlanmış olan layihanın Başvekil İsmet İnönü imzasıyla TBMM'ye sunulması üzerine, 14 Haziran 1935'te TBMM'de yapılan müzakere sonucunda Kültür Bakanlığı⁸³ Ankara'da bir DT'CF kurmakla yetkilendirilmiştir.⁸⁴ Erzincan Milletvekili Saffet Arıkan'ın Maarif Vekilliği döneminde açılmış olan Fakülte'nin dekanlığına, DT'CF'nin ilk öğrencilerinden Mustafa Turna'nın ifadeleriyle, 'Atatürk'ün de çok sevdiği ve inandığı, geniş siyasi tarih bilgisi de olan ve çok istifadeli ders veren'⁸⁵ Ali Muzaffer Bey atanmıştır.⁸⁶ Prof. Muzaffer Göker'in Fakülte'nin kuruluş zamanında özellikle mali sorunların çözümünde değerli hizmetleri geçmiştir.⁸⁷ Göker, 27 Ocak 1939'a kadar DT'CF Dekanlığı görevini yürütmüştür.⁸⁸

Milletvekilliği Dönemi

Ali Muzaffer Göker, Konya milletvekili Kazım Hüsnü Bey'in (Halil İbrahim Nakipoğlu) 19 Şubat 1934'te vefatı⁸⁹ nedeniyle boşalan milletvekilliği için yapılan ara seçimlerde⁹⁰ TBMM IV.dönem milletvekili olmuş⁹¹ ve 15 Mart

⁸² Eren Sagay (hazırlayan), *Esat Sagay Hocam Maarif Vekili Esat Sagay'ın Hatıraları*, Yapı Kredi Kültür Yayınları, İstanbul, 2012, s. 90.

⁸³ 1920-1935 arasında Maarif Vekâleti adı kullanılırken, 1935-1941 yılları arasında adı Kültür Bakanlığı olarak değiştirilmiş, 1941-1946 yılları arasında ise Maarif Vekilliği adı kullanılmıştır.

⁸⁴ TBMM ZC, Devre V, Cild 4, İktima F., *Otuş Sekizinci İnikad*, 14-VI-1935 Cuma, S.Sayı 178.

⁸⁵ *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin İlk Mezunlarından Halil İnalcık ve Mustafa Turna'nın Öğrencilik Anıları ile Fakültemizin Tarihçesi*, (yayın yeri yok), Ankara, 1986, s. 13.

⁸⁶ Afetinan, *Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler*, Türk Tarih Kurumu (TTK), Ankara, 1984, s. 226, 230.

⁸⁷ Mahmut H. Şakiroğlu, "Prof.Dr. Bekir Sıtkı Baykal (1908-1987)", *OTAM*, Sayı 6, 1995, s. 452.

⁸⁸ Ali Birinci, *Osman Turan*, Alternatif, Ankara, 2003, s. 33. Ancak Mustafa Turna'nın kaleme aldığı yazıda, Muzaffer Göker'in dekanlık görevine atanmasından bir yıl kadar sonra Fakülte tarafından düzenlenmiş olan Balkanlar ve Romanya gezisi için bazı kişisel seçimler yapıldığı gerekçesiyle öğrenciler arasında yemekhane olayı çıktığı belirtilmiştir. Bu olay nedeniyle Milli Eğitim Bakanlığının bir tahkikat yaptırdığını ve sonucunda Ali Muzaffer Göker'in dekanlıktan, Adil Erturan'ın ise müdürlükten alındığını, Ali Muzaffer Göker'in bu tarihten sonra Profesör olarak fakülte'deki görevine devam ettiğini yazsa da bu bilgide bazı yanlışlıklar olduğu ortadadır. Çünkü Ali Muzaffer Göker'in dekanlık süresi 1939'a kadar devam etmiştir.

⁸⁹ TBMM Albümü...,s. 211, 231.

⁹⁰ Menaf Turan, "1934: Devletçilik İçin Örgütlenme Yılı", *Açıklamalı Yönetim Zamandizini 1929-1939*, derleyen Birgül A. Güler, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 2007, s. 528.

⁹¹ TBMM Albümü...,s. 273.

1934'te tutanağı imzalanmıştır.⁹² Ardından Cumhuriyet Halk Fırkasının Aralık 1934'te aldığı erken seçim kararı ⁹³ nedeniyle yapılan seçimlerde yeniden milletvekili olmuştur. Şubat 1935'te Atatürk'ün basında da yer alan beyannamesinin ekinde bulunan, illerin milletvekili adayları listesi içinde Cumhuriyet Halk Fırkasının Konya milletvekili adayı olarak adı geçen Ali Muzaffer Bey,⁹⁴ V. dönem Konya milletvekili olarak TBMM'ye girmiştir. 9 Şubat 1935'te seçim tutanağını aldıktan sonra 1 Mart 1935'te Meclis'e katılmış ve 7 Mart 1935'te tutanağı onaylanmıştır.⁹⁵ Aynı dönemde Göker'in Türkiye tarihinde yaşanan bir ilke katkısı olmuştur. 1935'te 5.dönem milletvekillerinin seçiminde adı Ali Muzaffer Göker tarafından Atatürk'e önerilen Fatma Esma Neyman hanım,⁹⁶ TBMM'ye ilk kez seçilen 17 kadın milletvekili arasında yer almıştır.⁹⁷

TBMM Tutanak Dergilerinden edinilen bilgilere göre Ali Muzaffer Göker, TBMM'de bulunduğu üç dönem boyunca (5., 6. ve 7.) toplam 12 kez söz almıştır. Bu konuşmaların içeriği⁹⁸ milletvekilliği sonrası bulunduğu Dışişleri

⁹² Çoker, *a.g.e.*, s. 48

⁹³ Ömer Akdağ, "Konya'da 1935 Genel Seçimi", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırma Dergisi*, Sayı 36, 2014, s. 258.

⁹⁴ Akdağ, *agm.*, s. 265-266.

⁹⁵ İhsan Güneş, *Türk Parlamento Tarihi, TBMM – V.Dönem, 1935-1939, II.Cilt (Özgeçmişler)*, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, no 26, Türk Parlamento Tarihi Araştırma Grubu, 2000, s.480.

⁹⁶<http://ekspresgazete.com/?/haber/oku/66448>,
<http://www.kimkimdir.gen.tr/kimkimdir.php?id=3569>.

⁹⁷ *TBMM Albümü...*, s. 285.

⁹⁸ 5. Dönem, 1935-1939: Atatürk'ün cenaze merasimi için yapılacak sarfiyat hakkındaki kanun hakkında-5. Dönem, 27. Cild, 4. Birleşim, s. 22; Türk-Yunan dostluk, bitarafılık ve hakem muahedenamesi ile samimi anlaşma misakına munzam muahedenin tasdiki hakkında kanun hakkında-5. Dönem, 26. Cild, 70. Birleşim, s. 7.

6. Dönem, 1939-1943: Türkiye-Fransa müşterek beyannamesi hakkında-6. Dönem, 3. Cild, 30. Birleşim, s. 322; Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülüne dair kanun hakkında-6. Dönem, 3. Cild, 28. Birleşim, s. 246-248; Şükrü Saraçoğlu'nun teşkil ettiği İcra Vekilleri Heyetinin siyaseti hakkında-6. Dönem, 27. Cild, 77. Birleşim, s. 26; Türkiye Cumhuriyeti ile Alman Reich'i arasında 18 Haziran 1941 tarihinde imza edilen muaheden tasdikine dair kanun hakkında-6. Dönem, 16. Cild, 69. Birleşim, s. 166; Milli korunma kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi hakkındaki kanun hakkında-6.Dönem, 15.Cild, 21.Birleşim, s. 173; Hükümetin harici siyaseti hakkındaki beyanatı hakkında-6. Dönem, 13. Cild, 73. Birleşim, s. 60; Türkiye-İngiltere Ticaret ve Tediye Anlaşması ile melfuflarının tasdiki hakkındaki kanun hakkında-6.Dönem, 11. Cild, 55. Birleşim, s. 215; Türkiye-İngiltere Ticaret ve Kliring Anlaşmasına merbut listeye kitap ve mevkuteler için her üç ayda bir altı bin liralık bir kontenjan ilavesi hakkındaki kanun hakkında-6. Dönem, 11. Cild, 54. Birleşim, s. 198; Türkiye Cumhuriyeti ile Fransa Cumhuriyeti ve İngiltere Krallığı arasında imzalanan üç taraflı yardım mukavelesinin tasdiki hakkındaki kanun hakkında-6. Dönem, 6. Cild,

Bakanlığında çalışmasından da anlaşılabilirce üzere, genellikle devletlerarası ilişkilerle ilgili olmuştur.

Göker, milletvekili olduğu dönemde aynı zamanda akademik görevinin devam etmesi nedeniyle yurt dışı temsil görevlerinde bulunmuştur. 9 Temmuz 1936 tarihli İcra Vekilleri Heyetinin onayıyla, Almanya'da Heidelberg Üniversitesinin 55. yıl dönümü⁹⁹ töreninde Cumhuriyet hükümetini temsil yetkisi Ali Muzaffer Göker'e verilmiştir.¹⁰⁰ Benzer şekilde Ali Muzaffer Göker başkanlığında bir heyetin Atina Üniversitesinin¹⁰¹ 100.yıl törenine katılması kararı 9 Nisan 1937 tarihli İcra Vekilleri Heyeti toplantısında onanmıştır.¹⁰² Bir başka örnek, 8 Mart 1938 tarihli İcra Vekilleri Heyeti kararnamesinde görülmektedir. Buna göre aynı zamanda Konya milletvekili olduğu dönemde DTCTF¹⁰³ dekanı Ali Muzaffer Göker'in Sorbonne Üniversitesi'nde kurulmuş olan Centre d'études Turques'de Türk tarihine ait konferanslar vermek ve orada verilecek diğer konferansları takip etmek üzere Paris'e gönderilmesi kararlaştırılmıştır.¹⁰⁴

Mart 1938'de Maarif Vekâletinin üstlendiği 18.Uluslararası Antropoloji ve Ön-Tarih Arkeoloji Kongresinin hazırlıkları için Maarif Vekili Başkanlığında bir komite ve bu komitede yedi kişilik bir genel sekreterlik bürosu oluşturulmuştur. TTK Genel Sekreteri Ali Muzaffer Göker de bu kongre çalışmalarında genel sekreter olarak görev almıştır.¹⁰⁵

Prof. Muzaffer Göker, aynı zamanda milletvekili olduğu dönemde, 17 Kasım 1943'te III.Türk Tarih Kongresinin (15-20 Kasım 1943) üçüncü gününde oturum başkanı olarak yer almıştır. Oturum sekreteri olarak Faik Reşit Unat (Maarif Vekilliği TTD ve TTK üyesi) ve Sıdika Saltuk (Ankara Kız Lisesi tarih öğretmeni) bulunmuştur. Göker aynı kongrede TTK Genel Sekreteri sıfatıyla,

3. Birleşim, s. 19. 7. Dönem, 1943-1946: Başvekil Şükrü Saraçoğlu'nun beyanatı hakkında-7. Dönem, 1. Cild, 3. Birleşim, s. 28.

⁹⁹ Heidelberg Üniversitesinin kuruluş yılı 1386 olarak kabul edilmektedir. 55. yıl dönümünden kasıt üniversitenin kuruluş yılı olmamalı. Zira bu tarih 1881 yılına denk gelmektedir.

¹⁰⁰ Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dekanı ve aynı dönemde Konya milletvekili görevini de yürütmekte olan Göker'e bu görev için 800 liralık kambyo müsaadesi verilmiştir. Bkz. BCA, 30-18-1-2/66-59-11.

¹⁰¹ Atina Üniversitesi kuruluş tarihi 14 Nisan 1837'dir.

¹⁰² Bu heyette Prof. Sıddık Sami, Doçent Besim Darkot, Fahri Erel, Doçent Fahir, Doktor Mehmet Ali, Profesör Şevket Mehmet Ali Bilgiş ve Doçent Hüseyin Avni bulunuyordu. Bkz. BCA, 30-18-1-2/ 73-28-7.

¹⁰³ Belge içinde Tarih, Dil, Coğrafya Fakültesi ifadesi kullanılıyor.

¹⁰⁴ Bunun için Ali Muzaffer Bey'e 50 Türk lirası üzerinden yevmiye ve 1200 liralık döviz verilmesi uygun görülmüştür. Bkz. BCA,30-18-1-2/ 82-16-3.

¹⁰⁵ Zafer Toprak, "Dolikossefalden Brakisefale Türk Irkı Şevket Aziz Kansu ve Antropolojinin Evrimi", *Toplumsal Tarih*, Sayı 207, Mart 2011, s. 26.

Kurumun son kongresinden (1937 yılı) beri olan faaliyetlerini anlatan bir rapor¹⁰⁶ ve “Cezayir’in İşgali ve Mehmed Ali”¹⁰⁷ başlıklı bildirisini sunmuştur.

IV. ve V.dönem Divan-ı Riyaset Kâtibi (Başkanlık Divanı Kâtibi) olan Ali Muzaffer Bey,¹⁰⁸ VI.dönem Hariciye Encümeni Reisliği¹⁰⁹ ve VII.Dönem Dışişleri Komisyonu Başkanlığı¹¹⁰ yanı sıra Meclis Bütçe Komisyonunda da çalışmıştır.¹¹¹

Dışişleri Bakanlığı Kadrosunda Bulunduğu Yılları

Ali Muzaffer Göker daha 1939’da, henüz Dışişleri Bakanlığı bünyesinde çalışmaya başlamadığı dönemde, Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nde devletler arası ilişkileri yönlendiren görevler almaya başlamıştır. Japonya ile Türkiye arasındaki ilişkilerin güçlenmesine katkıda bulunmak amacıyla 1926’da Japonya’da kurulmuş olan Nichi-Do Kyokai (sonraki adı Nihon-Toruko Kyokai-Japonya-Türkiye Cemiyeti) onursal başkanlığını yapması¹¹² bu duruma örnektir.

Tarih profesörlüğü, DTCF Dekanlığı ve TTK Genel Sekreterliği görevlerinde bulunan milletvekili Ali Muzaffer Bey, 3 Ağustos 1944’te Tokyo Büyükelçiliğine atanması¹¹³ nedeniyle milletvekilliğinden istifa etmiştir.¹¹⁴ 3 Eylül 1947 tarih ve 3/6327 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla Ottawa elçiliği Büyükelçilik seviyesine yükseltilmiş ve Muzaffer Göker 3 yıl kadar Tokyo’da çalıştıktan sonra Ottawa Büyükelçisi olarak tayin edilmiştir.¹¹⁵ Ali Muzaffer Göker’in Ottawa büyükelçiliği döneminde (30.10.1947-15.08.1949)¹¹⁶ 29 Kasım 1948’da TBMM’nde, Türkiye ile Kanada arasında Ottawa’da akdedilen Modüs

¹⁰⁶ “Haberler”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, Cilt 2, Sayı 2, 1944, s. 354; Ord. Prof. Muzaffer Göker, “Türk Tarih Kurumu’nun Altı Yıllık Çalışmaları”, *III. Türk Tarih Kongresi*, Ankara 15-20 Kasım 1943 Kongreye Sunulan Tebliğler, TTK, Ankara, 1948, s. 14-32.

¹⁰⁷ Muzaffer Göker, “Cezayir’in İşgali ve Mehmed Ali” *III. Türk Tarih Kongresi, 18 Kasım 1943 Ankara 15-20 Kasım 1943 Kongreye Sunulan Tebliğler*, s. 505, TTK, Ankara, 1948.

¹⁰⁸ TBMM Zabıt Ceridesi, *Devre V, Cilt 13, İçtima 2, İkinci İnikad*, 9.XI.1936, s.10; TBMM ZC, *Devre V, Cilt 20, İçtima 3*, 1.XI.1937, s. 3,8; TBMM Albümü..., s. 211, 273.

¹⁰⁹ TBMM ZC, *Devre VI, Cilt 21, İçtima 3*, 7.XI.1941, s. 15; TBMM Albümü...,s. 341.

¹¹⁰ TBMM Albümü...,s. 411.

¹¹¹ Çoker, *a.g.e.*, s. 381.

¹¹² http://www.tkts.jp/about/index_turkish.html.

¹¹³ BC.4,30-18-1-2/105-32-14.

¹¹⁴ TBMM ZC, *Devre 7, Cilt 13, İçtima 88*, 3.8.1944, s. 59. Ali Muzaffer Göker’den boşalan Konya Milletvekilliğine Saffet Arkan seçilmiştir. Bkz.BCA,30-10-0-0/76-505-11.

¹¹⁵ BC.4,30-18-1-2/114-58-6; Barış Övgün, “1947: Uluslararası İç Politika” *Açıklamalı Yönetim zaman çizelgesi 1940-1949*, derleyen Birgül Ayman Güler, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 2008, s. 915.

¹¹⁶ <http://ottava.be.mfa.gov.tr/MissionChiefHistory.aspx>, 04 Aralık 2015.

Vivendi'nin onanması hakkında Kanun tasarısı görüşülmüştür. Bu görüşmede 1 Mart 1948'de Kanada Dışişleri Bakanı Louis S. St. Laurent imzalı teklif ve 15 Mart 1948'de ise Türkiye Büyükelçisi Muzaffer Göker imzalı metinler ele alınmıştır.¹¹⁷

Tokyo ve Ottawa büyükelçiliklerinden sonra, 21 Temmuz 1949 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı gereği Cumhurbaşkanı İsmet İnönü imzasıyla Ali Muzaffer Göker'in Moskova Büyükelçiliği'ne tayinine karar verilmiştir.¹¹⁸ Aynı günlerde yayınlanan bir gazete haberi, Göker'in çalışma hayatının her aşamasında tarih konularıyla ilgisinin devam ettiğini göstermektedir. Dr. Osman Şevki Uludağ'ın İstanbul'da İbrahim Paşa Sarayı'nın yıkılarak yerine Adalet Sarayı yapılması konusunda kaleme aldığı yazısından Göker'in Sarayın harap görüntüsünün vicdanı sızlatmakta olduğu için yıkılmasında bir sakınca görmediği, Uludağ'ın ise bu durumun yıkımı gerektirmediğini düşündüğü anlaşılmaktadır.¹¹⁹ Gazete sayfalarına da yansıyan bu tartışma, TTK'nın başvurusu ve uzman görüşlerine dayanarak TBMM'de alınan kararla Saray'ın yıkılmasından vazgeçilmesiyle sonuçlanmıştır.¹²⁰

Türkiye'nin NATO'ya giriş sürecinde Türkiye ile Rusya arasındaki ilişkilerin değişimini göstermesi açısından Muzaffer Göker'in Moskova büyükelçiliği döneminde yaşananlar iki ülke arasında gerginleşmeye başlayan ilişkiyi de yansıtır nitelikte olmuştur. Göker ve eşi 11 Temmuz 1950 tarihli gazete haberinden de anlaşılabacağı üzere İstanbul'a dönmüştür. Gerekçe olarak, Sovyet büyükelçisi Lavriçef'in Ankara'dan ayrılmış olması ve henüz kendisi veya başka bir büyükelçinin Ankara'ya gelmemiş olması gösterilmiştir.¹²¹ Yine gazete haberine göre iki aylık bir aradan sonra 18 Temmuz 1951'de Moskova'daki görevine dönmüş olan Göker¹²² bir yıl kadar daha kaldıktan sonra Ankara'ya dönmüştür. Bu dönemde Rusya tarafından Türkiye'ye verilen ve Türkiye'nin Batı ile olan ittifakı karşısında Rusya'nın Boğazların denetimi konusundaki rahatsızlığını ifade eden notalar, büyükelçi sıfatıyla Ali Muzaffer Göker tarafından Ankara'ya iletilmiştir.¹²³ Türkiye'nin Atlantik Paktına girmiş olmasının Rusya'daki yansımalarına değinilen 7 Mayıs 1952 tarihli gazete haberinde de bu durum doğrulanmaktadır.¹²⁴

¹¹⁷ TBMM *Tutanak* Dergisi, Dönem VIII, Cilt 13, Toplantı 3, On İkinci Birleşim, 29.XI.1948, s. 255-259.

¹¹⁸ *BCA*, 30-18-1-2/120-58-6.

¹¹⁹ Osman Şevki Uludağ, "Başbakan Şemsettin Günaltaya Açık Mektup", *Tasvir*, 8 Ağustos 1949.

¹²⁰ TBMM *Tutanak* Dergisi, Dönem VIII, Cilt 16, Birleşim 43, 09.02.1949, s. 68.

¹²¹ *Milliyet Gazetesi*, 11 Temmuz 1950, s. 5.

¹²² *Milliyet Gazetesi*, 18 Temmuz 1951, s. 3.

¹²³ *Milliyet Gazetesi*, 3 Aralık 1951, s. 7.

¹²⁴ *Milliyet Gazetesi*, 07 Mayıs 1952, s. 7.

11 Nisan 1952 tarihli gazete haberinde ise, Ali Muzaffer Göker'in Atina büyükelçiliğine atanacağı haberi çıkmış¹²⁵ olsa da bu gerçekleşmemiştir. 16 Nisan 1952 tarihli habere göre Göker Moskova'dan ayrılmış,¹²⁶ ancak Atina'ya atanmamıştır.

2 Ağustos 1952 tarihli ve Dışişleri Bakanı Fuad Köprülü imzalı Başbakanlığa hitaplı yazıda aralarında dönemin Moskova Büyükelçisi Ali Muzaffer Göker'in de bulunduğu üç Büyükelçinin dereceleriyle merkeze alınmaları isteği dile getirilmiştir. 1924'te Ali Muzaffer Bey ile birlikte çalışmış olan dönemin Darülfünun Fakülte Reisi Fuad Köprülü, 1952'de Dışişleri Bakanı olarak Ali Muzaffer Göker hakkında karara imza atan kişidir. 17 Ağustos 1952'de Cumhurbaşkanı Celal Bayar imzalı karar uyarınca Moskova Büyükelçisi Ali Muzaffer Göker Bakanlık Yüksek Müşavirliğinde vazife görmek üzere merkeze nakledilmiştir.¹²⁷ 17 Eylül 1952'de Yüksek Müşavir Büyükelçi olarak merkeze alınan Ali Muzaffer Bey, 10 Haziran 1953'te kendi isteğiyle emekli olmuştur.¹²⁸

Göker'in emeklilikten sonra aldığı görevler de olmuştur. 13 Ekim 1956'da Güney Amerika devletlerinde Türkiye'nin Kıbrıs tezinin duyurulması görevinin eski Moskova Büyükelçisi Ali Muzaffer Göker'in başkanlığında bir heyete verilmesi İcra Vekilleri Heyetince kararlaştırılmıştır.¹²⁹

10 Haziran 1959 Çarşamba günü vefat eden Ali Muzaffer Bey'in cenazesi İstanbul'da Karacaahmet mezarlığında aile mezarlığına defnedilmiştir.¹³⁰

Ali Muzaffer Göker'in Eserleri ve Tarih Anlayışı

Bu başlık altında Ali Muzaffer Göker'in tarih ve tarihçilik anlayışı, kendi eserleri üzerinden değerlendirilecektir. Fransızca ve İngilizce¹³¹ bilen Ali Muzaffer Göker'in on eseri şunlardır:¹³²

İhtilalat ve Muharebat-ı Milliye (1926)¹³³

¹²⁵ *Milliyet Gazetesi*, 11 Nisan 1952, s. 1, 7; 16 Mayıs 1952, s. 1, 7.

¹²⁶ *Milliyet Gazetesi*, 16 Nisan 1952, s. 1.

¹²⁷ *BCA*, 30-11-1-0/233-23-12.

¹²⁸ Çoker, *a.g.e.*, s. 381.

¹²⁹ *BCA* 30-18-1-2/144-86-15.

¹³⁰ Çoker, *a.g.e.*, s. 381.

¹³¹ Göreve başlama yazısında mülahazat kısmında Ali Muzaffer Bey hakkında Fransızca tekellüm ve kitabet eylediği, İngilizceye aşina olduğu ifade edilmiştir. Bkz. BOA, MF., ALY.,172/11, Lef 47, 12 S 1341 (M.4 Ekim 1922).

¹³² Fahri Çoker (*a.g.e.*, s. 381), Ali Muzaffer Beyin eserleri arasında *Cihan Tarihi* ve *IX. Asrın Diploması Tarihi* adlı iki esere atıf yapmaktadır. Ancak bu adda herhangi bir esere ulaşılmamıştır. Bu başlıkta sadece ulaşılan eserlerine yer verilmiştir.

Ali Muzaffer Bey'in ilk yayını, muallim olduğu dönemde yaptığı bir çeviri eserdir. Ali Muzaffer Bey'in Fransa'dan yurda döndükten sonra yaptığı işlerde dönemin tarih eğitimi anlayışına önem verdiği görülmektedir. Bu eserin ilk çevirisi II. Meşrutiyet döneminde yapılmışsa da Cumhuriyet döneminde de bu konudaki çalışmalar devam etmiştir.

Beynelmilel Ulum-u Tarihiye Kongresi Raporu (1928)¹³⁴

Ali Muzaffer Bey'e ait ikinci eser Oslo'da toplanan 6. Beynelmilel Ulum-u Tarihiye Kongresinden sonra, 13 Aralık 1928 tarihli Maarif Vekaleti Milli Talim Terbiye Heyeti için hazırladığı rapordur. Darülfünun Edebiyat Fakültesi Tarih-i Siyasi müderrisi Ali Muzaffer, raporda öncelikle kongre hakkında bilgi vermiş, ardından kongre içeriği ve kongreden elde edilebilecek yararları değerlendirmiştir. 1928'de Kongreye 40 devletten 1068 kişinin katıldığını belirtmiştir. Katılanlar, sunulan bildiriler, encümenler ve konu başlıkları hakkında bilgi verdikten sonra bazı katılımcıların¹³⁵ görüşlerini değerlendirmiştir.

Raporda her sene bir toplantı düzenleyen Beynelmilel Tarih Komitesi'nin 30 ülkeden katılan ikişer üyeden oluştuğunu belirtmiştir. Türkiye'den Darülfünun ve Tarih Encümeni namına Köprülü zade Fuad Bey ile Ali Muzaffer Bey daimi üye olmuştur.

Ali Muzaffer Bey, Norveç'te yaşananları örnek vererek Türkiye hakkındaki bilgisizlik veya yanlış tanınmanın böyle bir kongreyle ortadan kaldırılabileceğini belirtmiştir. Gerekli hazırlıklardan sonra toplantının Türkiye'de yapılması için resmi başvuruda bulunulmasını önermiş ve kendisinin de üyesi olduğu 'Şarki Avrupa Akvamı Tarihi Cemiyeti' gibi kurum ve kuruluşlardan da yardım alınabileceğini dile getirmiştir.

¹³³ Muallim Ali Muzaffer Bey (1926) (çeviren) İhtilalat ve Muharebat-ı Milliye, (Onbirinci Babın Bir Kısım), *Tarih-i Umumi Dördüncü Asırdan Zamanımıza Kadar, Birinci Cild (Erveliyat - 395-1095)*, yazan Ernest Lavis ve Alfred Rambaud, Matbaa-i Amire, İstanbul. Ernest Lavis ve Alfred [Nicolas] Rambaud'un *Tarih-i Umumi Dördüncü Asırdan Zamanımıza Kadar (Histoire Generale du IVe Siecle a Nos Jours: les origines 395-1095)* adlı kitabın birinci cildinin ilk baskısı 1893'te (serinin tamamının baskısı 1893-1901 arasındadır), ikinci baskısı 1905'te Paris'te (Librairie Armand Colin) yapılmıştır. Darülfünun Edebiyat Fakültesi müderrisi ve muallimlerinden oluşan ve başında Ali Reşat ve Ali Seydi'nin bulunduğu bir heyet tarafından ilk olarak 1911-1912'de (R.1327) tercüme edilmiştir. Eserin 1926 çeviri baskısında artık müderrisi olan Ali Muzaffer Bey'in muallim olarak yer alması, kitabın eski çeviri baskılarının değişiklikler göz önüne alınmadan yapıldığını göstermektedir.

¹³⁴ Ali Muzaffer, *Beynelmilel Ulum-u Tarihiye Kongresi Raporu*, 1928. *BCA*,180-9-0-0/9-54-37.

¹³⁵ Mösyö Valek Çarneki-Varşova Darülfünunu müderrisi; Mösyö Handelesman- Varşova Darülfünunu müderrisi; Mösyö Debinski-Poznani Darülfünunu müderrisi; Profesör Pire- Belçika Darülfünunun müderrisi. Bkz. *BCA*,180-9-0-0/ 9-54-37.

Osmanlı İmparatorluğunun Avrupa ile Ticari Münasebetleri, (tarih yok)¹³⁶

Ali Muzaffer Bey, ‘Umumi Esaslar’ bölümü ile başladığı yazıda, kapitülasyonların Osmanlı Devletine etkilerini ticari münasebetler çerçevesinde anlatacağını ifade etmiş ve bu konunun ‘Avrupa devletleri ile siyasi münasebet’ kısmında daha ayrıntılı ele alınacağını dipnot bilgisi olarak belirtmiştir. Bu eserde Osmanlı Devletinin belli başlı Avrupa devletleri ile ticari ilişkilerinden söz edilirken özellikle Fransa ile ticari ilişkilerine ağırlık verildiği görülmektedir. Bu durum, Osmanlı Devletinin Fransa ile ilişkilerinin yoğunluğuyla açıklanabileceği gibi Ali Muzaffer Bey’in Fransa’da eğitim almış olmasından dolayı bu konuya ağırlık vermiş olduğu da düşünülebilir.

Türk Soy, Türk Tarihi, (Birinci Kanun 1934)¹³⁷

Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti Umumi Kâtibi olarak tanıtılan Muzaffer Bey’in Ankara radyosunda yaptığı konuşmanın metni olarak yayınlanan makalede, Göker’in tarih ve tarih eğitimine dair görüşlerini görmek mümkündür. Dönemin Türk tarih tezini yansıtan yazıda, Osmanlı döneminde ‘düzme bir Osmanlı ulusu yapılmak istenildiğini’ belirterek ‘Türklere babasını unutturacak kerteye gelmişti’, ‘mekteplerimizde okutturula gelmiş olan tarihlerde Türk, Türklük göz önüne alınmış değildir’ açıklamasını yapmıştır. Osmanlı’yı yüceltmek için 400 çadırılık bir aşiretin imparatorluğa dönüşmesinin mucize olarak gösterilmesini de eleştiren Göker, yüzyılların, özellikle son 300 yılın kayıplarının etkisiyle, Türkün kendini küçük görmeye başlamasından söz etmiş ve Türkler hakkında bu tutumla yazılan her şeyin, olduğu gibi Osmanlıcaya çevrilmesini ve okullarda okutturulmuş olmasını eleştirmiştir. Bu nedenle Türk ulusunun kendisine kültür öğreticisi olacak bir efendi aramasını acınacak bir hal olarak belirtmiştir.

Osmanlı Devletinin yayıldığı coğrafyanın genişliğinden ve buyruğu altına aldığı devletlerden söz ettikten sonra bunun bir mucize olmadığını Türk tarihini dayandırdığı güçle açıklamıştır. Göker, ‘dört beş yüz yıl öncesine gelinceye dek kültürleriyle öğrenen uluslar’ dünyayı eksik tanıdıkları için, dünyayı ‘eski acun, yeni acun’ olarak ikiye bölmüşlerdi. ‘Türkler ise bundan çok daha önce dünyanın bütününü biliyorlardı ve oralara göç etmişlerdi’ diyerek Türklerin tarihini yüceltmıştır.

¹³⁶ Muzaffer, *Osmanlı İmparatorluğunun Avrupa ile Ticari Münasebetleri*, Başvekâlet Matbaası, Ankara, tarih yok, 16 sayfa. Ali Muzaffer Göker’in Darülfünun Edebiyat Fakültesi Reisi ve Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti azası olarak hazırladığı bu çalışma, *Türk Taribinin Ana Hatları* (1930) adlı eserin müsveddeleri, no 20 olarak kaydedilmiştir.

¹³⁷ Muzaffer, (Birinci Kanun 1934) Türk Soy, Türk Tarihi, *Ülkü Halkevleri Dergisi*, Cilt 4, Sayı 22, s. 249-254.

Orta Asya’da yaşayan Türklerin Taş devrini diğer ırklardan daha önce yaşadığını, ekim yaptığını, yabani hayvanları ehlileştirdiğini belirterek Türk ırkının üstünlüğünü savunmuştur. Ali Muzaffer Bey, iddialarını arttırarak “Türkler, bütün atamlık henüz bilgisizlik uykusunda iken tanrılığa dek varan bir yol üzerinde hiç sarsılmadan yürüdüler” demekle beraber, “Türk yaratkana bile yenilmekten utanıyordu” ifadesiyle Türklerin doğa karşısındaki mücadelesine vurgu yapmıştır. İfadesini bundan sonraki bölümünde, ‘Yaratkan üstün geldi, yaratık da onun buyruğuna uydu’ diyerek Orta Asya’dan göçlerin nedenini de açıklamıştır.

Türkleri göç ettikleri yerlerde ‘kültür kurucuları’ olarak tanımlamış, ‘onu yolundan alıkoyacak evrende bir güç tasarlanamazdı’ görüşünü savunmuştur. Kültür kaynağını Avrupa olarak gösterenleri uydurmacı olarak tanımlamıştır. Avrupalıların Amerika’yı bulduğunu ancak bunun barbarlık olduğunu, çünkü yüksek kültür varlıklarını yıkıp yağmalayarak, insanları kesip asarak yaptıkları şeyin kültür kaynağı olmakla örtüşmeyeceğini ifade etmiştir.

Radyo konuşmasının sonunda Türk gençliğine ve bu gençliğe tarih okutan Türk hocalarına seslendiğini belirterek, Türk tarih tezini bir kez daha şu ifadeyle dile getirmiştir. ‘Kültür, yakın taş devrinde başlayarak son asırlara dek bütün acunda belirmesini, yayımını gösteren köklü kültür, Orta Asya’da Türklerce yapılmıştır, yükseltilmiştir; acunun dört bucağına yayılan Türklerce atamlığa tanıtılmıştır. Atamlığın ilk kültür ulusu Türklerdir. Kültürde atamlığı ilk yetiştiren Türklerdir. İşte bizim Türk tarih tezimiz budur...’.

İkinci Türk Tarih Kongresi (1937)¹³⁸

TTK Genel Sekreteri, Profesör Muzaffer Göker, 20-25 Eylül 1937’de yapılan İkinci Türk Tarih Kongresi’nin değerlendirmesini yaptığı bu çalışmada TTK’nın ve Türk Tarih Kongresinin niteliğini ve amaçlarını ortaya koymuştur. Ona göre “Türk tarihinin izah ve tevsî’i için devam eden çalışmaların verdiği neticeleri Türk alemine, tarihle alakalı dünya alimlerine bildirmek, bu neticeleri geniş bir ilmiğ tenkite, münakaşaya arz etmek” amacıyla 1937 Eylülünde toplanmasına karar verilen kongre, sonuçları itibariyle amaçlarına ulaşmıştır.¹³⁹

¹³⁸ Muzaffer Göker, “İkinci Türk Tarih Kongresi”, *Belleten*, Cilt II, Sayı 5/6, II. Kanun-Nisan 1938, s. 1-4, TTK, Ankara, 1994.

¹³⁹ “*Almanya, Avusturya, Bulgaristan, Fransa, İngiltere, Yunanistan, Romanya, Macaristan, İsveç, İsviçre, Çekoslovakya, Amerika, Yugoslavya, İtalya gibi ilim mubitlerini temsil eden âlimlerin iştirakiyle beynelmîl bir mahiyet iktisap etmiş olan İkinci Türk Tarih Kongresinin rużnamesine dabil olan ilmiğ tebliğlerin büyük bir alaka ile karşılandıklarını, müzakerelerin büyük bir samimiyet, açıklık ve serbestlik havası içinde cereyan ettiğini, Türk tarihine ait meseleler etrafında cereyan eden çalışmaların müsbet neticeler verdiğini bilbassa kaydetmek lazımdır.*” Bkz. Göker, agm., s. 4.

Türk Tarih Kurumunun İlmîğ ve İdariğ Faaliyetleri (1938)¹⁴⁰

Göker, bu yazısında Cumhuriyet öncesi okul kitaplarının ‘tarihi hakikatlere uygun olmadığı’ görüşünü ortaya koyarak liseler için hazırlanan tarih serisinin gerekçelerini sunmuştur. 1932 yılında Paris’te toplanan Beynelmîl Tarih Tedrisatı Kongresinde bu eserin takdirle karşılanmış olmasını, yapılan işin değerini gösterdiği şeklinde yorumlayan Göker, aynı amaç ve yöntemle orta ve ilk mektepler için de birer tarih serisi hazırlandığını belirtmiştir.

Öğrencilerin ‘Türk Tarih tezini bütün membaları, belgeleriyle tevsik etmesinin pedagoji bakımından uygun olmadığını’ belirten Göker, ‘Türk tarih öğretmenleri, münevverleri ve dünya ilim alemi için *Türk Tarihinin Anahatları* adında bir eserin hazırlanması kararı alındığını’ açıklamıştır.

Göker, yazıda Neşriyat ve Yurt dışında ilim faaliyetleri¹⁴¹ ile ilgili bilgiler verdikten sonra ‘hükümetin tasnif heyetini yeni bir teşkilat ile kuvvetlendirmiş olmasına ve bilhassa Ankara’da bir arşiv binası yapılması amacına’ teşekkür etmiştir.

Kütüphanenin giderek zenginleşmesinden söz eden Muzaffer Göker, toplanan el yazmaları ve matbu kitaplar dışında, kurum tarafından satın alınan eski Tarih Encümeni Kütüphanesi ile İstanbul Helen Edebiyat Cemiyetine ait olan Sillagos (Syllogos) kütüphanesinin bir kısmının kuruma devrolunmasıyla¹⁴² kitapların yekununun 20.000’i geçtiğini belirtmiştir.

Muzaffer Göker, tarih çalışmalarında dil bilmenin önemini ‘Kurumumuz tarihîğ araştırmalarda dile ait tetkiklerin büyük bir ehemmiyeti olduğuna kani bulunmakta ve Türk Dil Kurumunun çalışmalarından kendi ödevini ifa etmek için büyük kazançlar temin etmektedir’ görüşüyle ifade etmiştir.

Türklerde Sanayi (1938)¹⁴³

Tarih bilimini geçmişten ders çıkarmak ve sorunlara çözüm bulmak için kullanılacak bir alan olarak gören Göker, bu yazıya Cumhuriyetin ilk 15 yılında elde edilen refahı belirterek başlamıştır. Öncelikle milli hâkimiyet prensibi

¹⁴⁰ Muzaffer Göker, Türk Tarih Kurumunun İlmîğ ve İdariğ Faaliyetleri, *Belleten*, Cilt II, Sayı 5/6, II. Kanun-Nisan 1938, s. 13-17, TTK, Ankara, 1994.

¹⁴¹ Temmuz 1937, Bükreş, Beynelmîl Arkeoloji Preistorik ve Antropoloji Kongresi; Ağustos 1932, Londra, Preistorik ve Protoistorik İlimler Birinci Beynelmîl Kongresi; 1934, Londra, Arkeoloji ve Etnoloji İlimleri Birinci Enternasyonal Kongresi; Eylül 1935, Leningrat, Beynelmîl Arkeoloji Kongresi; 1936, Oslo, Preistorik ve Protoistorik İlimler İkinci Enternasyonal Kongresi; 1932 İkinci Kanun, Paris, Beynelmîl Tarih Tedrisatı İhrazîğ Kongresi. Bkz. Göker, agm., s. 17.

¹⁴² Elçin Macar, “İstanbul’dan Ankara’ya: İstanbul Helen Edebiyat Cemiyeti (Syllogos) Kütüphanesi’nin İzinde”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl 12, Sayı 23, Bahar, s. 139-149.

¹⁴³ Muzaffer Göker, “Türklerde Sanayi”, *Belleten*, Cilt II, Sayı 7/8, I. Teşrin 1938, s. 433-444, TTK, Ankara, 1994.

üzerinde durmuş ve bu gelişmeyi yeni bir tarih devresinin başlaması olarak değerlendirmiştir. İkinci olarak milli ekonomi üzerinde duran Muzaffer Göker, aşarın kaldırılmasını örnek vererek, yeni devletin ekonomi politikasının milli ekonomi olduğunu belirtmiştir. ‘Dünyanın her tarafında bütçeler yeni vergilerle yükselirken son seneler zarfında Türkiye Cumhuriyeti hükümetinin, başlıca vergi mevzuları üzerinde tenzilat yapılmasını’ kanun haline getirdiğini belirten Göker, milli ekonomi politikası görüşünü güçlendirmiştir.

Muzaffer Göker, Türkiye’nin doğal kaynaklarının, imkanlarının sanayileşmeyi hedefleyen bir ekonomik politika takibine müsait olup olmadığı sorusuna ‘memleketin toprak altı servetleri daha az değildir’ değerlendirmesiyle olumlu yanıt vermiştir.

Anadolu tarihini Paleolitik, Mezolitik çağlara kadar indiren Göker, Anadolu’yu Sümer, Eti kültürü de dahil farklı kültürlerle ev sahipliği yapan gelişmiş bir coğrafya olarak tanıtmıştır. Profesör Pittard¹⁴⁴ ve Profesör Şevket Aziz’in de görüşlerine dayanarak Anadolu’da bulunan iskeletlerin brakisefal olduğunu belirtmiş ve Orta Asya’da da insanların büyük bir kısmının brakisefal olmasıyla bağlantı kurmuştur. Bu insanların bir kısmının proto-Hititlerin ecdadı olduğunu belirterek, ‘mütecannis bir ırk grubu ve yüksek bir medeniyete malik olmasını’ övgüyle dile getirmiştir.

Göker, Osmanlı İmparatorluğunun el sanayi, zirai mahsuller, beynelmilel ticaret, boyacılık, dokumacılık, madencilik, çömlekçilik ve çinicilik, dabaklık ve dericilik gibi alanlarda 18. yüzyıl sonuna kadar gelişmişliğini sürdürdüğünü belirtmiştir. 19. asrın ikinci yarısında Osmanlı İmparatorluğunda sanayii kuvvetlendirmek için bir hareket görülse de bu hareketlerin bir plan dahilinde tanzim edilmemiş olmasından dolayı arzu edilen neticelerin elde edilmediğini ileri sürmüştür.

Tüm bu sorunların Cumhuriyet hükümetiyle çözüldüğünü belirten Göker, Türkiye’nin sadece ekonomi alanında değil Balkan ve Sadabat paktlarında olduğu gibi siyaset alanında yaptıklarıyla da dünya için önemli adımlar attığını ifade etmiştir.

Atatürk’ün Huzurunda (1939)¹⁴⁵

¹⁴⁴ Afetinan, İstanbul’da Fransız (Notre Dame de Sion) mektebinde okurken kullandığı coğrafya kitabında Türklerin sarı ırka mensup ikinci derecede addedilen bir ırk olduğunu ifade edilmesinden rahatsızlık duyduğunu; bunun için Pittard’ın kitabını (*Les Races et l’Histoire (Irklar ve Tarih)*, Paris, 1924) aldığını, bu kitaptaki bilgilerin o coğrafya kitabındaki bilgilere uymadığını söyler. Bkz. Afetinan, *a.g.e.*, s. 192.

¹⁴⁵ Muzaffer Göker, “Atatürk’ün Huzurunda”, *Belleten*, Cilt III, Sayı 10, 1939, s. 385-388, TTK, Ankara, 1994.

Atatürk'ü realist bir şef olarak kabul eden Muzaffer Göker, onun gücünü halkın içine karışmış ve onu tanımış olmaktan aldığını belirtmiştir. 'Atatürk, halkın sözden ziyade esere inandığına kani idi' diyerek en küçük bir olayda dahi icraata verdiği öneme dikkat çekmiştir.

TTK'nın açılışını, Atatürk'ün 'milliyetçi ruhunda isyanlar' uyandıran tarihi konulardaki bilgi eksikliği ve yanlışlığa dayandırmıştır. Atatürk'ün icraata verdiği önemi burada da vurgulayarak 'Türk'e tarihteki hakiki mevkiinin verilmediğinden şikâyet etmek kafi değildi' ifadesiyle de TTK'nın açılışındaki amacı açıklamıştır. Atatürk'ün TTK'nın çalışmalara katıldığını ve titizliğini göstererek 'toparlayıcılık ve birleştiricilik' özelliğine vurgu yapmıştır. Bu görüşü 'şahsi menfaatleri millete mal edenlerin hakikatte bir şey kaybetmediklerine ve Türk milletinin kendisine iyilik edenleri unutmadığına daima işaret ederdi; aynı zamanda şahsi ihtiras ve rekabetler bir tarafa bırakılarak toplu olarak çalışılırsa mahsulün hem daha çabuk, hem daha iyi olacağını... söyledirdi' şeklinde ifade etmiştir.

Türk Tarih Kurumu'nun Altı Yıllık Çalışmaları (1943) ¹⁴⁶

1943 yılında üçüncüsü yapılan kongrede, TTK'nın çalışmalarını on dört başlık¹⁴⁷ altında anlatan Göker, İkinci Türk Tarih Kongresinden sonra geçen altı yıllık sürede TTK'nın çalışmalarını geliştirdiğini ifade etmiştir. Konuşmanın sonunda "çok kıymetli bir emanet olarak üzerimize aldığımız milli tarih çalışmalarında" ifadesinden de anlaşılacağı üzere Göker, Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümünden sonra kurumun yaptıklarını, Atatürk ile başlayan sürecin devamı olarak değerlendirmiştir.

Cezayir'in İşgali ve Mehmed Ali (1943)¹⁴⁸

Prof. Muzaffer Göker'in sunduğu tebliği kuruma teslim edilmediği için basılmamıştır.

Sonuç

Ali Muzaffer Göker (1888-1959), yurtdışına eğitim amacıyla öğrenci gönderme politikasının II. Meşrutiyet döneminde yeniden yürürlüğe

¹⁴⁶ Muzaffer Göker, "Türk Tarih Kurumu'nun Altı Yıllık Çalışmaları", *III. Türk Tarih Kongresi Ankara 15-20 Kasım 1943 Kongreye Sunulan Tebliğler*, TTK, Ankara, s. 14-32, 1948.

¹⁴⁷ Hafriyat, Ana kaynaklar, Türk-İslam devri kitabeleri derleme heyeti, Etnografik araştırmalar, İlmi toplantılar, Yayın işlerimiz, Yurt içinde tarihi çalışmalarını teşvik edecek tedbirler, Tarihi eserlerin korunması, Yıldönümlerine hazırlık çalışmaları, Kütüphane, Milletlerarası çalışmalara iştirak, Yeni üyeler, Muhabir üyeler, Tarih ve arkeoloji sahasında yeni unsurlar yetiştirilmesi.

¹⁴⁸ Muzaffer Göker, "Cezayir'in İşgali ve Mehmed Ali", *III. Türk Tarih Kongresi, 18 Kasım 1943 Ankara 15-20 Kasım 1943 Kongreye Sunulan Tebliğler*, TTK, Ankara, 1948, s. 505.

girmesinden yararlanarak, Mekteb-i Mülkiye'den mezuniyetinden (1909) sonra Fransa'da École Libre des Sciences Politiques'de (ELSP) Diploması bölümünde yüksek öğrenim görmüş (1909-1912) bir Yakın Çağ Tarihi uzmanıdır. Balkan Savaşlarının başladığı günlerde yurda döndükten sonra Darülfünun'da müderris muavini (1912-1919) olarak başladığı meslek hayatına, muallim (1922-1924) ve müderris (1924-1933) olarak devam etmiştir. Milli Mücadele döneminde Darülfünun'da kadro dışı kalmasına da neden olan işgallere karşı tavrı nedeniyle Ankara hükümetiyle uyum içindeki tutumu 1922'de tekrar Darülfünun kadrosuna geçmesiyle beraber Cumhuriyet'in ilanı sonrası da devam etmiştir. Cumhuriyet döneminde devlet yönetiminde farklı kademelerde görev almış olan Ali Muzaffer Göker, 1933 Üniversite Reformu ile Darülfünun Fakülte Reisi görevi sona erdikten sonra ilk olarak Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinde Siyasi Tarih Profesörü olarak görev almıştır. 1932'de başlamış olan TTK üyeliği yanı sıra TTK Genel Sekreterliği görevini de yürüten Göker, 1935'te Yeni Çağ Tarihi dersini yürüttüğü DTCP'nin ilk dekanı (1935-1939) olmuştur. Öğretim üyeliği, TTK Genel Sekreterliği ve DTCP dekanlığı ile beraber 1934'ten itibaren milletvekili olarak yeni bir görev almış olan Göker, IV-VII. dönemlerde toplam 10 yıl (1934-1944) Konya milletvekilliği yapmıştır. Divan-ı Riyaset Kâtibi, Hariciye Encümeni Reisi, Dışişleri Komisyonu Başkanlığı yanı sıra Bütçe komisyonunda da görev almış olan Göker, gerek öğretim üyeliği, gerek milletvekilliğinin de devam ettiği yöneticiliği döneminde, Türkiye Cumhuriyetini temsilen yurtdışı kongre ve toplantılara katılmıştır. Ağustos 1944'te Dışişleri Bakanlığı'nda büyükelçi olarak atanmasından dolayı milletvekilliğinden istifasından sonra sırasıyla, Tokyo (1944-1947), Ottawa (1947-1949) ve Moskova (1949-1952) büyükelçiliklerinde bulunmuştur. 1952'de Bakanlık Yüksek Müşavirliğine alınmış olan Göker, 10 Haziran 1953'de kendi isteğiyle emekli olmuştur. Yakın Çağ tarihçileri arasında hakkında daha az araştırma yapılmış olan Ali Muzaffer Göker'in gerek milletvekilliği ve büyükelçilik döneminde gerekse emeklilik sonrası aldığı görevlerde tarihçi kimliğinin etkin olduğu aşikârdır. Ulus devlet kurulma aşamasında, gerek çeviri yazıları, gerek bildiri metinleri, gerekse makaleleri ile Cumhuriyet dönemi tarih anlayışını destekleyen çalışmalar yapmıştır. Türk Tarih Tezini destekleyen yazıları yanı sıra, Osmanlı tarihine bakıştaki eksik ve yanlışlıkları da düzeltme çabası içinde olmuştur. 10 Haziran 1959'da vefat etmiş olan Ali Muzaffer Göker'in çeviri ve bildiri metinleri de dahil olmak üzere tespit edebildiğimiz 10 eseri mevcuttur.

Kaynaklar

AFETİNAN A. (1984) *Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler*, TTK, Ankara.

AKDAĞ Ömer (2014) Konya'da 1935 Genel Seçimi, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırma Dergisi*, Sayı 36, s. 253-279.

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin İlk Mezunlarından Halil İnalçık ve Mustafa Turna'nın Öğrencilik Anıları ile Fakültemizin Tarihçesi, (1986), (yayın yeri yok), Ankara.

ARSLAN Ali (1995) *Darülfünun'dan Üniversite'ye*, Bayrak Yayıncılık, İstanbul.

----- (2004) Mustafa Kemal Atatürk'e İstanbul Darülfünunun Edebiyat Fakültesi Tarafından Fahri Müderrislik Unvanı Verilmesi, *İstanbul Üniversitesi Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, Sayı 5, s. 13-24

AYNÎ Mehmet Ali (2007) *Darülfünun Tarihi*, yayına hazırlayan Aykut Kazancıgil, Kitabevi, İstanbul.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon kodu / Yer no, 30-18-1-1/11-47-2.

----- 30-10-0-0/16-91-19.

----- 30-10-0-0/16-91-19.

----- 30-10-0-0/55-363-3.

----- 30-11-1-0/10-1-8.

----- 30-18-1-1/21-70-13.

----- 180-9-0-0/9-54-20.

----- 180-9-0-0/9-54-28.

----- 30-11-1-0/53-1-7.

----- 30-11-1-0/64-21-12.

----- 30-11-1-0/64-21-12.

----- 30-18-1-2/66-59-11.

----- 30-18-1-2/73-28-7.

----- 30-18-1-2/82-16-3.

----- 30-18-1-2/105-32-14.

----- 30-10-0-0/76-505-11.

----- 30-18-1-2/114-58-6.

----- 30-18-1-2/120-58-6.

----- 30-11-1-0/233-23-12.

----- 30-18-1-2/144-86-15.

----- 180-9-0-0/9-54-37.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Maarif Nezareti, Mektubi Kalemi.

----- *Maarif Nezareti, Tedrîsât-ı Âliye Dairesi.*

----- *Hariciye Nezareti, İstanbul Murahhaslığı.*

BİRİNCİ Ali (2003) *Osman Turan*, Alternatif, Ankara.

----- (2008) Türkiye'de Siyasi Tarih'in Tarihi İsimler ve Eserler, *Prof. Dr. Fabir Armaoğlu'na Armağan*, editör Ersin Embel, s. 1-64, TTK, Ankara.

Cumhuriyet Gazetesi

Cumhuriyet Halk Partisi On Beşinci Yıl Kitabı (1938), Cumhuriyet Matbaası, İstanbul.

ÇANKAYA Mücellidoğlu Ali (1969) *Yeni Mülkiye Târihi ve Mülkiyeliler (Mülkiye şeref kitabı), Cild III (Atık) Mekteb-i Fünûn-i Mülkiyye, Mekteb-i Mülkiyye-i Şâhâne me'zunları, 1860-1908*, SBF, Ankara.

----- (1969) *Son Asır Türk Tarihinin Önemli Olayları İle Birlikte Yeni Mülkiye Taribi ve Mülkiyeliler (Mülkiye Şeref Kitabı), cilt IV, 1909 (1325 R)-1913 (1339 R) Mekteb-i Mülkiyye Mezunları*, Mars Matbaası, Ankara.

ÇAYKARA Emine (2015) (söyleşi) *Tarihçilerin Kutbu Halil İnalcık Kitabı*, 12.baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

ÇOKER Fahri (1996) *Türk Parlamento Tarihi, TBMM – IV.Dönem, 1931-1935, II.Cilt, IV.Dönem Milletvekillerinin Özgeçmişi*, TBMM Vakfı Yayınları, no 12, Türk Parlamento Tarihi Araştırma Grubu, (yayın yeri yok).

DAĞISTAN Adil (Mart 1996) Milli Mücadele’de Mustafa Suphi Olayı, *Atatürk Araştırma Merkezî Dergisi*, Cilt XII, Sayı 34, <http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-34/milli-mucadelede-mustafa-suphi-olayi>, web erişim tarihi 30 Kasım 2015.

DÖLEN Emre (2009) *Türkiye Üniversite Tarihi 1 Osmanlı Döneminde Darülfünunu 1863-1922*, İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul.

ERKEK Mehmet Salih (2013) II. Meşrutiyet Dönemi Maarif Nazırları, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, Cilt XXVII, Sayı 2, s. 385-416.

GENCER Ali İhsan, Ali ARSLAN (2004) *İstanbul Dârülfünûnu Edebiyat Fakültesi Tarihçesi ve İlk Meclis Zabıtları*, Edebiyat Fakültesi yayınları, İstanbul.

GÖKER Muzaffer (1994) İkinci Türk Tarih Kongresi, *Belleten*, Cilt II, Sayı 5/6, II. Kanun-Nisan 1938, s. 1-4, TTK, Ankara.

----- (1994) Türk Tarih Kurumunun İlmiğ ve İdariğ Faaliyetleri, *Belleten*, Cilt II, Sayı 5/6, II.Kanun-Nisan 1938, s. 13-17, TTK, Ankara.

----- (1994) Türklerde Sanayi, *Belleten*, Cilt II, Sayı 7/8, I.Teşrin 1938, s. 433-444, TTK, Ankara.

----- (1994) Atatürk’ün Huzurunda, *Belleten*, Cilt III, Sayı 10, 1 Nisan 1939, s. 385-388, TTK, Ankara.

----- (1948) Türk Tarih Kurumu’nun Altı Yıllık Çalışmaları, *III.Türk Tarih Kongresi Ankara 15-20 Kasım 1943 Kongreye Sunulan Tebliğler*, s. 14-32, TTK, Ankara.

----- (1948) Cezayir’in İşgali ve Mehmed Ali, *III.Türk Tarih Kongresi, 18 Kasım 1943 Ankara 15-20 Kasım 1943 Kongreye Sunulan Tebliğler*, s. 505, TTK, Ankara.

GÜNEŞ İhsan (2000) *Türk Parlamento Tarihi, TBMM–V.Dönem, 1935-1939, II.Cilt, (Özgeçmişler)*, TBMM Vakfı Yayınları, no 26, Türk Parlamento Tarihi Araştırma Grubu, ?.

Haberler (1944) *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, Cilt 2, Sayı 2, s. 353-362.

<http://ekspresgazete.com/?/haber/oku/66448>. (11 Kasım 2015)

<http://www.kimkimdir.gen.tr/kimkimdir.php?id=3569>. (11 Kasım 2015)

<http://ottava.be.mfa.gov.tr/MissionChiefHistory.aspx>. (04 Aralık 2015)

<http://www.sciencespo.fr/en/about/history>. (11 Kasım 2015)

<http://www.sciencespo.fr/stories/#!/fr/frise/25/succeder-a-boutmy-le-directorat-d-anatole-leroy-beaulieu/>. (11 Kasım 2015)

http://sinanculuk.blogspot.com.tr/2012/08/basbakanlik-osmanli-arsivi-arastirmaci_29.html. (28 Eylül 2015)

<https://www.tarihtarih.com/?Syf=26&Syz=354192>. (04 Aralık 2015)

http://www.tkjts.jp/about/index_turkish.html. (04 Aralık 2015)

Kuruluşunun 50.Yılı Dolayısıyla Ankara Hukuk Fakültesi Öğretim Üye ve Yardımcıları Bibliyografyası 1925-1975 (1977) derleyen Oya Fişekçi, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara.

MACAR Elçin (2013) İstanbul'dan Ankara'ya: İstanbul Helen Edebiyat Cemiyeti (Syllogos) Kütüphanesi'nin İzinde, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl 12, Sayı 23, s. 139-149.

Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, Devre 3, Cilt 1, İçtima Senesi 1, Kırk altıncı İnikad, 26 Teşrinievvel 1331 (1915) Pazartesi, s. 699.

Milliyet Gazetesi

Muzaffer, (1934) Türk Soyu, Türk Tarihi, *Ülkü Halkevleri Dergisi*, Cilt 4, Sayı 22, s. 249-254

Osmanlıcadan Türkçeye Karşılıklar Kılavuzu Çalışmaları, İkinci Türk Dil Kurultayı, 18-23 Ağustos 1934 (Haziran 1935) Türk Dili Tetkik Cemiyeti Bülteni, Sayı 12, s. 9-20.

ÖRENÇ Ali Fuat (2004) Üniversite Tarih Eğitiminde İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yakınçağ Tarihi Kürsüsü/Anabilim Dalı'nın Yeri, *İstanbul Üniversitesi Tarih Araştırma Merkezi Cumhuriyetin 80.Yılında Üniversitelerde Tarih Öğrenimi, Araştırmaları ve Yayınları Semineri, Bildiriler, 16-17 Aralık 2003*, Globus Dünya Basınevi, İstanbul, s. 149-172.

ÖVGÜN Barış (2008) 1947: Uluslararası İç Politika, *Açıklamalı Yönetim zıamandızını 1940-1949*, derleyen Birgül Ayman Güler, s. 849-946, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.

ÖZÇELİK A. Selçuk (1992) Başgil, Ali Fuat, Hukukçu, Fikir ve Siyaset Adamı, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (TDVİA)*, C.5, s. 128-130

Resmî Gazete

SAGAY Eren (hazırlayan) (2012) *Esat Sagay Hocam Maarif Vekili Esat Sagay'ın Hatıraları*, Yapı Kredi Kültür Yayınları, İstanbul.

SELÇUK Mustafa (2012) *İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi (1900-1933)*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara.

SciencesPo (Ecole Libre des Sciences Politiques) Arşivi, Ali Muzaffer öğrenci bilgi kartı.

----- Ali Muzaffer öğrenci dosyası.

ŞAKİROĞLU Mahmut H. (1995) Prof. Dr. Bekir Sıtkı Baykal (1908-1987), *OTAM*, Sayı 6, s. 451-462.

Takvim-i Vekayi

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Arşivi 28/4/1938 tarih ve 2/560 sayılı tezkere cevabına dair yazı.

TARHAN M. Taner, Ömer Faruk AKÜN (1994) Edebiyat Fakültesi, *TDVİA*, İstanbul, Cilt 10, s. 399-403.

TBMM *Albümü, 1920-2010, 1.Cilt 1920-1950* (2010) editörler Sema YILDIRIM, Behçet Kemal ZEYNEL, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, no 1, Ankara.

TBMM *Tutanak Dergisi (TD), Dönem VIII, Cilt 13, Toplantı 3, On İkinci Birleşim*, 29.XI.1948, s. 255-259.

----- Dönem VIII, Cilt 16, Birleşim 43, 09.02.1949, s. 68.

TBMM *Zabıt Ceridesi, Devre IV, Cild 13, İçtima 2, Otuz Dördüncü İnikad*, 27-III-1933 Perşembe, s. 55.

----- *Devre V, Cild 4, İçtima F., Otuz Sekizinci İnikad*, 14-VI-1935 Cuma, S.Sayısı 178.

----- *Devre V, Cilt 13, İçtima 2, İkinci İnikad*, 9.XI.1936, s. 10.

----- *Devre V, Cilt 20, İçtima 3, Birinci İnikad*, 1.XI.1937, s. 3,8.

----- *Devre VI, Cilt 21, İçtima 3*, 7.XI.1941, s. 15.

----- *Devre 7, Cilt 13, İçtima 88*, 3.8.1944, s. 59.

TOPRAK Zafer (2011) Dolikosefalden Brakisefale Türk Irkı Şevket Aziz Kansu ve Antropolojinin Evrimi, *Toplumsal Tarih*, Sayı 207, s. 18-29.

TURAN Menaf (2007) 1934: Devletçilik İçin Örgütlenme Yılı, *Açıklamalı Yönetim Zamandizini 1929-1939*, derleyen Birgül A. Güler, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, s. 521-616.

ULUDAĞ Osman Şevki (1949) Başbakan Şemsettin Günaltaya Açık Mektup, *Tasvir*, 8 Ağustos.

Yahya Kemal Beyatlı 1884-1958 Bibliyografyası (2008) editörler Nurhan Naneci, Gülsen Dalgıç, Milli Kütüphane Başkanlığı Yayınları, Ankara.

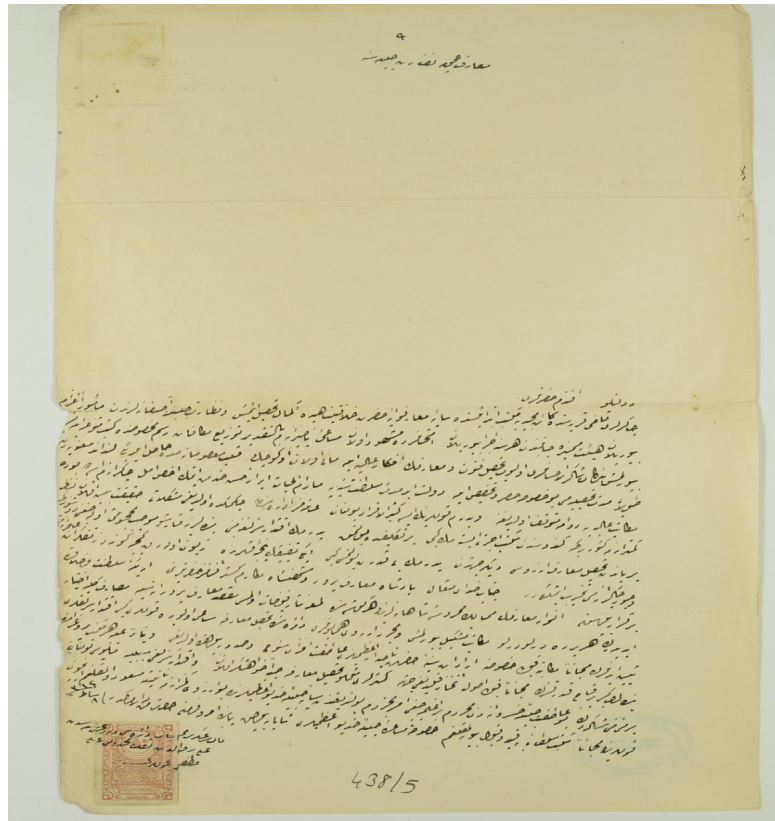
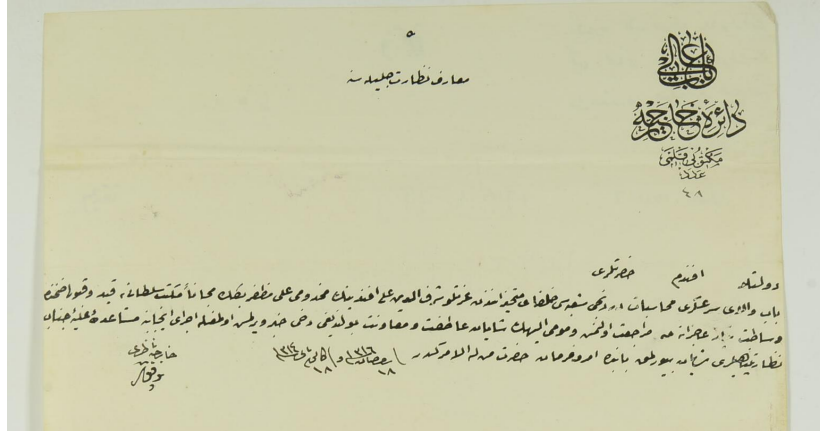
YENAL Ünal (2008) Ahmet Ferit Tek'in Hayatı ve Siyasi Faaliyetleri (7 Mart 1878-25 Kasım 1971), *Tarih Okulu*, Sayı 1, s. 29-47.

YETİŞ Kazım (2006) *Yahya Kemal Beyatlı, I Hayatı*, İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul.

YÜCE Nuri (1989) Akçura, Yusuf Türk Siyaset Adamı, Tarihçi ve Yazar, *TDVİA*, Cilt 2, s. 228-229.

Ekler

Ek-1 Ali Muzaffer Bey'in Mekteb-i Sultaniye kabulü talebine ve yanıtına dair belge. BOA, MF. MKT.,438/5, 28 Şevval 1316 (M.30 Ocak 1899).

Ek-3 Ecole Libre des Sciences Politiques, Haziran 1912 dönemi Final Sınav Belgesi.

Feuille à remplir par les candidats au diplôme et à remettre au Secrétariat avant le 31 Décembre.
La présente feuille tient lieu de la demande d'options de cours prévue par l'article 9 du règlement des examens. - Son dépôt ne dispense pas de l'inscription spéciale pour les examens qui sera prise au mois d'avril. - L'absence d'observations de la part du Secrétariat implique l'approbation des options faites par le candidat.

ÉCOLE LIBRE DES SCIENCES POLITIQUES

EXAMEN FINAL
SESSION DE JUIN 1912

Nom *Kouçoff* Prénoms *Ali* Adresse *26 rue Le Petit*

Section *Diplomatique* N° de l'Inscription *568* Soit des Études en *3* années.

I. - EXAMENS ORAUX

A. - Examens déjà subis : (Circuler que les examens passés avec cette mention. C'est que le candidat devra repasser devant signer dans la Section II.)

1° - Cours réguliers de la Section		2° - Cours facultatifs remplaçant un cours régulier non fondamental		Cours régulier remplacé	
NOM DU PROFESSEUR	Année où l'enseignement	NOM DU PROFESSEUR	Année où l'enseignement	NOM DU PROFESSEUR	Année où l'enseignement
<i>L. Leroy Beaulieu</i>	<i>1907-10</i>	<i>Georg. Bonet</i>	<i>1910-11</i>	<i>Desvieux</i>	<i>1907-10</i>
<i>L. Leroy Beaulieu</i>	<i>1910-11</i>	<i>Georg. Bonet</i>	<i>1910-11</i>	<i>Desvieux</i>	<i>1911-12</i>
<i>Dehaghe</i>	<i>1907-10</i>				
<i>Dehaghe</i>	<i>1910-11</i>				
<i>Schiff</i>	<i>1906-08</i>				
<i>V. Baudal</i>	<i>1907-10</i>				
<i>Schiff</i>	<i>1907-10</i>				

B. - Examens à subir :

1° - Cours réguliers de la Section		2° - Cours facultatifs remplaçant un cours régulier non fondamental		Cours régulier remplacé	
NOM DU PROFESSEUR	Année où l'enseignement	NOM DU PROFESSEUR	Année où l'enseignement	NOM DU PROFESSEUR	Année où l'enseignement
<i>Desvieux</i>	<i>1907-10</i>	<i>Georg. Bonet</i>	<i>1910-11</i>	<i>Desvieux</i>	<i>1907-10</i>
<i>Desvieux</i>	<i>1910-11</i>	<i>Georg. Bonet</i>	<i>1910-11</i>	<i>Desvieux</i>	<i>1911-12</i>
<i>Desvieux</i>	<i>1907-10</i>	<i>Georg. Bonet</i>	<i>1910-11</i>	<i>Desvieux</i>	<i>1911-12</i>
<i>Desvieux</i>	<i>1910-11</i>	<i>Georg. Bonet</i>	<i>1910-11</i>	<i>Desvieux</i>	<i>1911-12</i>

II. - THÈSE

Sujet de la Thèse : _____

Nom du Professeur correcteur : _____

III. - NOTE DE CONFÉRENCE DE RÉVISION

Conférence choisie par le Candidat : *Droit international*

IV. - LANGUES ÉTRANGÈRES

1° Langue principale : _____

2° Langues accessoires : _____

3° Cours remplaçant la langue étrangère : *Les traités de la France et l'Angleterre d'oct. 1867 à nos jours*

V. - EXPOSÉ ORAL

Cours choisi par l'élève pour son exposé oral : *Droit diplomatique*

Nom du Professeur : *Desvieux* Année où l'enseignement : *1906-08*

VI. - COMPOSITIONS ÉCRITES

1° _____

2° _____

Paris, le 13 décembre 1911

SIGNATURE, *Ali Kouçoff*

Ek-4 TTK'dan Kültür Bakanlığı'na (MEB) yazılan 28 Nisan 1938 tarih ve 2/560 sayılı tezkereye cevap yazısı.

TÜRK TARİH KURUMU
429

Ankara: 29 /6/1938

Kültür Bakanlığına

28/4/1938 Tarih ve 2/560 sayılı tezkereleeri cevabıdır:

Nisanın yedisinden 14  ne kadar İstanbulda toplanmış olan Balkan Antantı  g nc l Matbuat Konferansı Siyasi Komisyonu tarafından tannış olup bir sureti Kurumumuza gönderilen rapor tetkik edildi. M nderecatında Kurumumuza al kadar eden noktalardan birisi ikinci maddedir. Burada mekteplerdeki tarih kitaplarının Balkan milletleri hakkında husumet hislerini tahrik etmeyecek bir surette tasfiye edilmesi tavsiye olunuyor. Bu cihet ötedenberi bizim gayemizdir, ve bir çok memleketlere nümune olacak surette tahakkuk ta ettirilmiğtir.

Beđinci maddede Tarih Kurumunun ve m msil Balkan müesseselerinin dört Balkan milleti lisanıyla neğriyat yapmaları tavsiye olunmaktadır. Bu cihet gayana arzu olmakla beraber şimdilik tahakkuk ettirilmesi g  tt r. Buna mukabil Balkan müverrihleri tarafından ilmi ve tarih  vesaike müstenit makaleler gönderilirse mesaimizin mevzuıyla al kasa g a önünde bulundurulmak suretiyle Belletende neğri cihetine gitmek mümkündür. Bu gaye tahakkuk edinceye kadar yayılmış eenebi dillerden biriyle neğriyat yapmak mütekabil teması temin edecek bir tedbirdir. Bu cihet te Belleten de şimdiye kadar tahakkuk ettirilmiğtir. Bu suretle aralı mal mat eder, derin saygılarımı sunarım.

Türk Tarih Kurumu
Genel Sekreteri
Profesör

Muzaffer G k 

2037

Kültür Kurumu
28-6-1938

10/3

